

Honoré de Balzac

Den falske elskerinde

Honoré de Balzac

Den falske elskerinde

eBibliotek 1800

2025

Den falske elskerinde

Tilegnet komtesse Clara Maffei.

I september 1835 giftede frøken Clémentine du Rouvre, eneste datter af marquis du Rouvre sig med en ung polsk flygtning, greve Adam Mitgislas Laginski.

I forbigående vil vi blot bemærke, at vi tillader os at skrive de polske navne, således som de udtales, for at spare vore læsere synet af disse bolværker af konsonanter, de slaviske sprog omgiver vokalerne med – sagtens fordi der er så få af dem, og for at de ikke skal forsvinde aldeles.

Marquis du Rouvre havde så godt som fuldstændig sat den betydelige formue til, som hans gemalinde, en frøken de Ronquerolles, havde bragt ham. Ved dette giftermål var hans datter Clémentine på mødrene side en niece af marquis de Ronquerolles og madame de Sérizy, og hendes onkel på fædrene side var chevalier du Rouvre, en rig pebersvend, der ved at drive handel med godser og ejendomme havde erhvervet sig en stor formue. Marquien af Ronquerolles havde haft den ulykke at se to børn blive bortrevet af kolera, og madame de Sérizys eneste søn, en ung officer, der berettigede til de skønneste forhåbninger, var faldet i Afrika ved Macta.

De rige familier i Frankrig er altid udsat for en af de to farer: enten at efterlade sig deres børn i fattigdom, hvis der er for mange af dem, eller at se dem uddø, hvis de nøjes med et eller to – en følge af *code civil*, som Napoleon ikke havde tænkt sig. Ved dette sammentræf af tilfældigheder var Clémentine blevet

en rig arving til trods for hendes faders vanvittige ødselhed. Marquien af Ronquerolles, hans søster madame de Sérizy og pebersvenden chevalier du Rouvre var nemlig kommet overens om hver for sig at udsætte en årlig rente af ti tusind francs for hende på hendes bryllupsdag.

Jeg behøver vel næppe at sige, at greve Laginski, skønt flygtning, ikke levede i Paris på den franske regerings regning. Greve Adam Laginski tilhørte en af Polens ældste og berømteste familier og var beslægtet og besvogret med fyrstehusene Sapiéha og Radziwill, Mniszech, Rzewuski, Czartoriski, Leczinski, Jablonski, Lubomirski og alle de andre berømmelige sarmatiske slægter, der ender på -ski. Men Frankrig udmærkede sig under Louis-Philippe ikke just ved heraldiske kundskaber, og det var ingen anbefaling hos det herskende bourgeoisi, at den unge Laginski hørte til den ældste og berømmeligste adel. Dertil kom, at da greve Adam i 1833 begyndte at vise sig på Boulevard des Italiens i Frascati og Jockey-klubben, førte han et liv som en ung mand, hvis politiske forhåbninger var gået til grunde. Man anså ham i begyndelsen blot for at være en student.

På grund af regeringens reaktionære tendens – den tidligere republikanske regering havde haft den modsatte indstilling – stod netop dengang den polske nation ikke i synderlig agtelse i Frankrig. Et undertvunget folk, som man tidligere havde næret gæstevenskab for i Frankrig, som man havde foranstaltet fester, sunget og danset for på subskriptionsballer, var nu næsten blevet til spot, til trods for at det i 1796, da Frankrig lå i kamp med hele Europa, sendte os seks tusinde udmærkede soldater til hjælp.

Man må ikke slutte af dette, at jeg agter at tage Polens parti imod zar Nicolaj, eller zarens parti imod polakkerne; det ville være dårskab at indflette politik i en fortælling, der kun skal underholde og more, og desuden har Rusland og Polen ret hver på sin måde – Rusland i at ville bevare rigets enhed, og Polen i at ville genvinde sin tabte frihed. Egentlig talt var det polakkerne, der skulle have erobret Rusland ved hjælp af deres højere dannelse, i stedet for at bekrige det med våben. De skulle have taget eksempel efter kineserne, der allerede har gjort tatarerne og rimeligvis også vil gøre englænderne til kinesere. Polen skulle have poloniseret Rusland. Poniatowski gjorde et forsøg på en tid, hvor zaren stod lavt i folkets agtelse, men i hans egenskab af konge fandt han ikke megen forståelse, måske fordi han næppe forstod sig selv.

Naturligvis måtte man i Paris hade de ulykkelige, som vi havde gjort os skyldige i en så afskyelig løgn imod, da befolkningen på hin bekendte revue fordrede hjælp for Polen. Man gav sig mine af at betragte polakkerne som det republikanske partis forbundsfæller, uden at betænke at Polen var en aristokratisk republik. Lige fra det øjeblik af så bourgeoisiet med spottende ringeagt ned på polakkerne, som man tidligere havde forgudet. Enhver oprørsvind, der blæser, har altid været i stand til at dreje pariserne fra nord til syd, og man må genkalde sig dette omslag i den offentlige mening for at finde det forklarligt, at navnet *polak* i 1835 næsten var et øgenavn for det franske folk, der dog bilder sig ind at være den åndrigeste og mest dannede nation i Europa og at svinge herskerstaven både over litteratur og kunst.

Rigtignok gives der – jeg siger det med beklagelse – to slags polske flygtninge: Republikaneren, der er en søn og discipel af Lelewel og den fornemme polak, der hører til det parti, som fyrst Adam Czartoriski har stillet sig i spidsen for, og disse to partier forholder sig til hinanden som ild og vand. Men hvem har ret til at bebrejde dem det? Sådanne spaltninger findes altid mellem flygtninge, hvilken nation de end tilhører, og i hvilket land de end opholder sig. Mennesket tager netop sit fædreneland og sit had med sig. I Brüssel levede der f. eks. to landflygtige franske præster, der nærede den dybeste afsky for hinanden, og spurgte man dem om årsagen, så sagde de, idet de pegede på hinanden: "Han er en Jansenist." Dante havde i sin landflygtighed gerne myrdet enhver modstander af Guelf'erne. Heri er det, at man kan søge den væsentligste grund til de franske radikales angreb på den hæderlige fyrst Czartoriski, og heri er også grunden til den ugunst, som den polske emigration står i hos penge- og pebersækkene i Paris.

I 1834 havde Adam Laginski således i begyndelsen alle imod sig.

"Nå, han er nu ganske flink, selv om han er en polak," sagde Rastignac.

"Åh, alle disse polakker lader som om de er store fyrster," bemærkede Maxime de Trailles, "men ham her betaler dog sin spillegæld, og jeg begynder at tro, at han måske faktisk *er* formuende."

Uden at ville fornærme disse landflygtige polakker må vi tilstå, at den sarmatiske karakters letsindighed, sorgløshed og ubestandighed i visse måder retfærdiggør det dårlige ry, som polakkerne har hos pariserne; men for øvrigt ville de næppe

opføre sig et hår bedre, hvis de var i samme situation. Det franske aristokrati, hvis lidelser så ædelt blev lindret af de polske fyrster under revolutionen, gjorde bestemt ikke gengæld i 1832. Lad os blot være så sagtmodige at indrømme dette, og sige, at Fauborg St. Germain endnu i dag står i gæld til Polen.

Det gådefulde spørgsmål om greve Adam var rig, fattig eller kun en eventyrer, forblev i længere tid uløst. Diplomaterne holdt sig nøje til deres instruktioner, og i deres øjne var enhver landflygtig polak kun en død mand og slet ikke andet. Tuilerierne, og de mangfoldige, som derfra fik deres løsen, afgav et sørgeligt bevis på den politiske dyd, som man har beæret med navnet klogskab. Man vendte ryggen til en russisk fyrste, som man havde stået på intim fod med under Emigrationen, alene fordi rygtet ville vide, at zar Nicolas havde givet ham en kold skulder. Det kom derfor ganske naturligt, at de fornemme polakker levede i Paris, for at bruge et bibelsk udtryk, som "ved Babylons floder", og at de kun viste sig i sådanne saloner, der ansås for neutrale i forhold til enhver politisk mening. I en sådan adspredelsens og nydelsens by som Paris, finder de ubesindige polakker mere end tilstrækkelig anledning til at føre et tøjlesløst garçonliv, som de har brug for.

Det må her bemærkes, at Adam havde to ting imod sig: Hans udseende og hans åndelige udstyrsel. Der findes to slags polakker, som der findes to slags franskmænd; når en fransk kvinde ikke er meget smuk, så er hun usandsynlig grim. Greve Adam tilhørte denne anden kategori af mennesker. Hans smalle ansigt med temmelig skarpttegnede træk lignede noget, der havde siddet fast i en skruestik. Den korte næse, det lyse hår og rødlige skæg og moustache fik ham til at ligne en ged, netop

fordi han var så lille og tynd, og de slørede gule øjne skuede frem med det skrå blik, som Virgil holdt så meget af. Hvorledes kunne det da være, at han trods sådanne indlysende ulemper alligevel besad udmærkede manerer og en fornem fremtoning? Dette lader sig delvis forklare ved den opdragelse, han havde modtaget af sin moder, en født Radziwill. Han var modig indtil dumdristighed, men hans ånd rakte dog ikke længere end til husbehov og hvad der behøvedes for at føre en overfladisk konversation ved selskaber. Men alligevel ville man have haft svært ved at finde nogen anden ung mand på moden i Paris, der var ham overlegen.

De unge mennesker, der i vore dage hører til det gode selskab, snakker så meget om heste, renter, toldafgifter og deputerede, at den franske konversation umuligt kan blive stående på sit tidligere højdepunkt. For at fremme åndelig storhed kræves der frihed og visse sociale uligheder. Der finder antagelig mere virkelig konversation sted i Wien eller St. Petersborg, end i Paris. Folk på et ligeværdigt stade har ikke brug for delikatesse eller kløgt i deres samtale, de buser bare lige ud med tingene uden omsvøb. Og af denne årsag opdagede Paris' unge lapse ikke den store fyrste i den temmelig ubesindige yngling, som i en samtale hvert øjeblik skiftede emne, så meget mere opsat på at more sig, som han netop var undsluppet en stor fare. Da han desuden befandt sig i en by, hvor hans familie var ukendt, følte han sig fri til at føre en fri tilværelse uden risiko for at vanære sit navn.

Men en skøn dag i året 1834 købte Adam pludselig et palæ i Rue de la Pépinière, og seks måneder efter var hans hus

monteret som de rigeste familiers i Paris, og hans levevis derefter.

Omtrent samtidig så han en aften i den italienske opera Clémentine du Rouvre og forelskede sig i hende. Et år efter fandt formælingen sted. Madame d'Espards salon var det første sted, man begyndte at lovprise Adam, og de bekymrede mødre, der havde uforsørgede døtre, erfarede nu for silde, at Laginski'erne siden anno 900 hørte til de berømteste slægter i Polen, og at den unge greves moder med en forsigtighed, der ellers ikke hører med til den polske karakter, havde, da revolutionen brød ud, pantsat sine godser for en uhyre sum til to jødiske bankierer i Paris, så at greve Adam nu ejede en årlig rente på firs tusinde francs. Man undrede sig derfor nu ikke længere over partiet, anklagede heller ikke mere Clémentines pårørende, fordi de havde været så uforsigtige at føje deres niece og give efter for hendes tåbelige tilbøjelighed, ja man gik snart – som sædvanligt – fra den ene yderlighed til den anden.

I vinteren 1836 var greve Adam den mest yndede personlighed og hans Clémentine Laginska den erklærede dronning i Paris' fornemste cirkler.

Madame Laginska hørte til denne charmerende kreds af unge kvinder, der også omfatter madamerne de l'Estorade, de Portenduère, Marie de Vandenesse, du Guènic og de Maufrigneuse, der gælder for selskabets blomst og som på det allerstrengeste holder alle parvenuerne på afstand, såvel som alle det nye regimes lykkeriddere og politikere.

Vi anser denne indledning for nødvendig for at betegne den sfære, hvori der foregik højsindede og selvfornægtende handlinger, der langt fra er så sjældne, som de, der kaster vrag

på vor tid, synes at antage; handlinger, der ligesom de kostbareste perler er frugten af en lidelse, en smerte, og som også har det til fælles med perlerne, der skjules i deres rå skal, at den forsvinder i det dyb, som man kalder samfundet, århundredet, Paris, London, St. Petersborg – eller hvad andet, man vil.

Hvis der nogen sinde er blevet leveret bevis for den sætning, at arkitekturen er det bedste udtryk for tidsånden, så skete det efter revolutionen i 1830 under huset Orleans' regering. Alle store formuer var blevet mindre, og vore forfædres majestætiske paladser var revet ned og erstattet med en slags kaserner, hvori den nybagte pair af Frankrig boede på tredje sal, mens en rig købmand eller industridrivende boede på første. Man blandede alle mulige bygningsstilarter imellem hinanden, og da hoffet og den toneangivende adel forsvandt, tabte også kunstens frembringelser deres oprindelige karakter. Navnlig har arkitekturen aldrig fundet på så mange billige hjælpemidler til at efterligne det ægte og solide, og aldrig har den lagt større skarpsindighed for dagen i at fordele og afbenytte rummet end på Louis Philippes tid. Man behøvede blot at give en af de daværende bygmestre en strimmel have fra de nedrevne paladser til rådighed, så byggede han straks et lille med ornamenter overlæsset Louvre med gårde og stalde, og hvis man endelig fordrer det, så bliver der også plads til en lille have. I det indre anbringer han så mange små værelser og sideværelser og forstår at blænde øjet så grundigt, at man selv bilder sig ind at bo meget bekvemt – kort sagt han skaber en sådan overflod af værelser til veje, at en hertugelig familie nu

kommer ud af det på samme areal, familiens køkken tidligere indtog.

Det i Rue de la Pépinière mellem gård og have liggende Laginski'ske palæ hørte til disse moderne frembringelser. Til højre blev gården begrænset af bygninger til tyendet, til venstre af stalde og vognporte; portnerens bolig var anbragt mellem to smukke *porte-cochères*, men palæets største luksus bestod i et glashus, der sluttede sig umiddelbart til et boudoir i stueetagen, hvor grevinden havde sine pragtfulde modtagelsesværelser. En fra England fordrevet filantrop havde opført dette raritetskammer, anlagt glashuset, udkastet tegninger til haven, malet vinduesrammerne grønne ranker og – kort sagt – i noget mindre forhold virkeliggjort en lignende drøm som George IV's i Brighton. De hurtige, dygtige og utrættelige parisiske arbejdere havde udsmykket døre og vinduer med udskårne arbejder, belagt gulvene med marmorplader og kopieret middelalderlige lofter. Steinbock og François Couchet havde leveret dør- og kamingesimser, Schinner havde udført loftmalerierne på mesterlig vis, og trapperne, der var hvide som et smukt fruentimmers arm, kunne i pragt måle sig med trapperne i det Rothschild'ske palæ.

Dette legetøj kostede efter revolutionen ikke mere end elleve hundrede tusinde francs, hvad der for englændere kun er en bagatel, og hele denne herlighed, der blev kaldt fyrstelig af folk, der ikke længere ved, hvad en fyrste er, var blevet opført i en have, der tilhørte en leverandør til hæren, en Krøsus under revolutionen, der efter mangfoldige lykkelige og ulykkelige børsspekulationer døde i Brüssel som falleret. Englænderen døde i Paris af Paris, thi for mange folk er Paris en sygdom, ja

undertiden mere end én. Hans enke, der var metodist, nærede den mest levende afsky for dette nabob-palads og befalede i dydig forbitrelse, at det øjeblikkelig skulle sælges. Dette skete netop på et tidspunkt, da freden syntes truet, og greve Adam benyttede sig af denne lejlighed til sin fordel – vi vil senere få at høre, ved hvis medvirken, for i hans egen fornemme måde at være på var der ikke spor af beregning.

Bag ved huset, der var massivt opført af kvadersten, lå der en silkeblød engelsk græsplæne, begrænset bagtil af en gruppe eksotiske træer og en kinesisk pavillon, udstyret med lydløse klokketårne og gyldne æg. Glashuset dækkede den nordlige havemur, og muren modsat dette var dækket af klatreplanter, der var bundet op på et fletværk mellem grønmalede pæle. Den hele plæne med tilbehør indtog et rum af fem og tyve kvadratroder – omkring 630 kvadratmeter, en flade, der dengang repræsenterede en kapital på fire hundrede tusinde francs, eller værdien af en hel skov, og på denne stille plet midt i Paris kvidrede fuglene og det ikke blot spurve, men solsorte, nattergale, finker og gærdesmutter.

Glashuset lignede en uhyre blomsterkurv, hvori luften var krydret med vellugt både vinter og sommer. Midlerne til efter behag at fremtrylle en kinesisk eller italiensk atmosfære var behændigt skjult, for man havde omgivet rørene, hvorigennem der cirkulerede dampe, kogende vand og varm luft med jord, så at de for øjet tog sig ud som blomsterguirlander. Det tilstødende boudoir var rummeligt, for en tryllerinde, som man kalder pariser-arkitektur, viser netop sin kunst ved at lade selv det mest indskrænkede rum synes stort.

Den unge grevindes boudoir var indrettet af den samme kunstner, som greve Adam havde betroet husets øvrige indretning. Det er alt for overfyldt med smukt nips til at kunne bruges til at man opholder sig der i længere tid; man vil næppe kunne finde noget sted at sidde mellem de udskårne kinesiske syborde med deres fantastiske indlagte elfenbensmønstre, gule topas-kopper i filigranindfatning, mosaikker, der mest af alt indbød til at lade sig stjæle, hollandske malerier i samme stil som Schinner, engle, som Steinbock kunne have udkastet, men aldrig udført, statuetter, skitser af vore bedste kunstnere, dragkistelåg anvendt som paneler skiftevis med italienske silkedraperier, portierer med broderede jagtscener, der hang ned i tunge masser fra stænger af gammelt egetræ, møbler, der ville have passet sig for madame de Pompadour, persiske tæpper osv. osv. Som et sidste elegant træk var alle disse elegante sager udstillet i et halvlys, som dæmpedes af broderede gardiner, og kun gjorde det hele endnu mere indtagende. På et bord mellem vinduerne lå en pisk blandt nogle andre rariteter, hvis håndtag var skabt af mademoiselle de Fauveau, og som fortalte, at grevinden holdt af at ride.

Således var en dames boudoir i 1837 – en udstilling af varer fra en mængde forskellige forretninger, der underholder øjet, som om kedsomhed var det eneste, der kunne true det gode selskab i Europas mest livlige hovedstad. Hvorfor finder der intet, der kan vidne om noget indre liv? intet, der befordrer drømme og hvile? Ja hvorfor? Fordi ingen i vor tid er sikre på, hvad fremtiden bringer; vi lever vore liv i nuet, en dag, en måned ad gangen.

En morgen syntes Clémentine mere eftertænksom end sædvanlig. Hun lå udstrakt i en af disse fantastiske armstole, som det er så vanskeligt at komme op af, fordi den sadelmager, der har opfundet dem, har vidst i den at forene alle mulige bekvemmeligheder. Dørene til glashuset stod på vid gab og lod en frodig duft af tropiske planter strømme ind i værelset. Den unge kone så på sin mand, der røg på en vandpibe, den eneste form for pibe, hun tillod i dette værelse. Gennem portiererne, der var trukket til side, så man ind gennem to pragtfulde saloner, hvoraf den ene var malet og møbleret i hvidt og guld, der tålte sammenligning med Forbin-Janson-palæet, den anden i renæssancestil. Spisestuen, der kun havde sin lige i baron de Nucingens hus, lå for enden af et kort galleri i middelalderstil. Galleriet var åbent i den ene side mod en stor forstue, gennem hvilken man kunne se en prægtige trappe.

Greven og grevinden havde netop indtaget deres morgenmad; det var i udgangen af april måned, og den skyfri himmel strålede i den varmeste glans. Deres toårige ægtestand havde været fuldkommen lykkelig, og først for et par dage siden havde Clémentine opdaget noget i huset, der så ud som en hemmelighed.

Polakken er næsten altid svag over for sin kone. Hans ømhed for hende er så stor, at han underordner sig hende ganske, når hun er polakinde, men er han gift med en pariserinde, kommer han straks fuldstændig under tøflen. Hun trængte ind på sin mand med spørgsmål, og denne betjente sig ikke engang af den uskyldige list, at lade hende afkøbe sig sin hemmelighed – for over for sin kone skal man altid drage så megen nytte som muligt af enhver hemmelighed, som hun vil vide; hun vil altid

holde mere af én af denne grund, ligesom en svindler respekterer en ærlig mand så meget mere, som han finder, at han ikke kan bedrages. Greven, der forstod at føre kården bedre end tungen, stillede kun én betingelse, og den var, at han ville have lov til at ryge sin pibe ud, inden han indlod sig på at svare.

"På vor rejse," sagde Clémentine, "har du altid sagt til mig, hver gang der var noget i vejen: 'Det vil Paz klare med lethed.' Du skrev ikke til andre end til Paz, og efter at jeg er kommet hjem, hører jeg af alles mund kun navnet Paz! Skal jeg bruge min vogn, så – 'tal med kaptajn Paz'. Er der en regning, der skal betales – 'tal med kaptajnen'. Er der noget galt med min hest, melder man det straks til kaptajn Paz! Alle taler om ham, men ham selv ser jeg aldrig! Hvem er da denne Paz? Jeg vil se ham, man skal bringe ham til mig."

"Er ikke alting i orden?" spurgte greven og tog pibens mundstykke ud af munden.

"Alt er i en så fortræffelig orden, at vi lever for et hundrede tusinde francs lige så godt, som andre bruger to," sagde hun, idet hun trak i klokkestrengen.

En kammertjener, der var klædt som en minister, viste sig i døren.

"Sig til kaptajn Paz, at jeg ønsker at tale med ham," befalede grevinden.

"Hvis du tror, at du på den måde kan få noget at vide ..." sagde greven smilende.

Her turde det ikke være overflødigt at omtale, at greve Adam og Clémentine, der var blevet gift i december 1835 og havde tilbragt vinteren i Paris, i løbet af 1836 havde gjort en rejse gennem Italien, Schweiz og Tyskland. Så snart grevinden i

november 1837 vendte tilbage til Paris, åbnede hun straks sine saloner, modtog hele vinteren igennem og havde derved rigelig lejlighed til at bemærke, at der var et stumt, men virksomt faktotum til stede over alt – den selvsamme kaptajn Paz – således stavet, men udtalt "Patz" –, som imidlertid aldrig lod sig se.

"Kaptajnen beder fru grevinden at undskylde sig," meldte tjeneren, da han vendte tilbage; "han er nede i stalden, og hans påklædning tillader ham ikke at vise sig i øjeblikket. Så snart han har klædt sig om, vil greve Paz gøre fru grevinden sin opvartning."

"Hvad gør han i stalden?"

"Han underviser Constantin i at behandle fru grevindens hest. Constantin kan ikke gøre ham det tilpas."

Grevinden så på tjeneren med store øjne. Tjeneren så alvorlig ud og forrådte ikke den mindste lyst til at le, noget, som de underordnede alt for villigt tillader sig, når herskabet synes at ville indlade sig med dem.

"Ah! Han strigler Cora!"

"Vil fru grevinden ride ud i formiddag?" spurgte tjeneren. Han forlod derpå værelset uden at have fået svar.

"Er Paz en polak?" spurgte grevinden sin gemal.

Greve Adam bejaede det ved at nikke med hovedet.

Clémentine så tavs på sin gemal. Som hun sad med fødderne på en pude og hovedet på skrå som en fugl, der sidder på kanten af sin rede og lytter til lydene i en lund, ville hun have fortryllet selv den mest forvænte mand. Lyshåret og slank, med håret sat i krøller, lignede hun ikke så lidt et af disse halvromantiske kvindebilleder fra de illustrerede Nytårsgaver,

især når hun var klædt som nu, i en persisk morgenkåbe af silke, hvis folder ikke var i stand til at skjule hendes smukke figur og slanke talje. Den lyse silke var samlet over barmen og viste halsens smukke bue – den hvide hud afgav en smuk kontrast til det gyldne kniplingsværk, der lå over skuldrene. Hendes blik og de lange mørke vipper forenede sig med det spørgende udtryk om hendes kønne mund om at gøre hende uimodståelig. På den velskabte pande ville en udenforstående straks have opdaget den runding, der er så karakteristisk for en parisisk kvinde med en egen vilje; munter, oplyst, men utilgængelig for vulgære tilnærmelser. Hendes næsten gennemsigtige hænder lå på stolens armlæn; de lange, spidse fingre endte i negle, der var hvide som mandler og fangede lyset. Adam smilede over sin kones utålmodighed, og så på hende med et blik, som to års ægteskab endnu ikke havde kølnet. Den lille grevinde havde allerede grebet sceptret, og bemærkede næsten ikke sin mands beundring. Det blik, hun af og til kastede på ham, røbede bevidstheden om den franske kvindes overlegenhed over den spinkle, rødhårede polak.

"Der kommer Paz," sagde han til hende, idet lyden af skridt genlød gennem galleriet.

Grevinden så en høj, smuk mand, i hvis ansigt lå et smerteligt præg, der kommer af en indre styrke og men en hemmelig kamp mod sorgen, træde ind i værelset. Han havde i sin hast iført sig et af disse med snore og olivenformede knapper tætbesatte klædningsstykker, som man endnu i vore dage kalder for "polske frakker". Et tæt, sort, noget uregerligt hår faldt over det firkantede hoved, og Clémentine bemærkede, at den høje pande var blank og hvid som marmor. Hans hånd

var som en barnlig Herkules'. En robust sundhed lå over hans ansigt, der skiltes på midten af en kraftig romersk næse. En sort silkekravat bidrog yderligere til dette seks fod høje mysteries martialske fremtoning med lysende sorte øjne. De vide bukser, der gik helt ned over støvlerne, så at kun støvlesnuderne tittede frem, afslørede hans troskab mod sit hjemlands moder. Når man så ham sammen med greve Adam var kontrasten mellem den lille, uanselige polak og den høje, ridderlige soldat næsten komisk.

"God morgen, Adam," sagde Paz i en fortrolig tone til greven; så bukkede han høfligt for Clémentine og spurgte hende, hvormed han kunne være til tjeneste.

"Er De Laginskis ven?" udbrød grevinden.

"Ja, i liv og død," svarede Paz, idet greven smilede hengivent til ham og udsendte en sidste sky af duftende røg fra sin pibe.

"Hvorfor spiser De da ikke med os? Hvorfor har De ikke fulgt med os til Schweiz og Italien? Hvorfor holder De Dem her så skjult, at jeg ikke engang kan takke Dem for de tjenester, De viser os hele tiden?" spurgte grevinden livligt, men uden synderlig følelse.

Hun kunne ikke frigøre sig for den tanke, at der dog var et slags tjenende forhold, om end frivilligt, til stede, og hun kunne ikke blive rigtig klog på et sådant socialt amfibie, der på engang var sekretær og intendant og dog hverken det ene eller det andet, men måske snarere en fattig pårørende eller en besværlig ven.

"Fordi, grevinde," svarede Paz uden forlegenhed, "De skylder mig ingen takt. Jeg er Adams ven, og det er mig en fornøjelse at kunne varetage hans anliggender og interesser."

"Og det er måske også for din egen fornøjelse, at du vedbliver at stå op?" bemærkede greven.

Paz satte sig på en stol henne ved døren.

"Jeg erindrer mig nu, at jeg siden vor tilbagekomst har set Dem nogle gange nede i gården," sagde den unge kone. "Men hvorfor vælger De, der er Adams ven, at være her i en så underordnet stilling?"

"Hvad pariserne tænker eller siger om det, er mig ganske ligegyldigt," svarede Paz; "jeg lever for mig selv, eller, hvis De vil, for Dem – Dem begge to."

"Men mig er det ingenlunde ligegyldigt, hvad folk mener om min mands ven –"

"Madam, folk vil stille sig tilfreds, hvis De blot fortæller den, at jeg er 'en original'."

Efter et øjebliks tavshed tilføjede han: "Skal De ud i dag?"

"Vil De ledsage mig til Boulogneskoven?"

"Meget gerne."

Dermed bukkede Paz og forlod værelset.

"Hvad han er for et godt menneske!" sagde Adam. "Og enfoldig som et barn!"

"Fortæl mig noget om dit forhold til ham," sagde Clémentine.

"Paz nedstammer fra en familie, der er lige så gammel og berømt som vor egen," sagde Laginski. "En af hans forfædre, en Pazzi, flygtede fra Firenze til Polen, hvor han nedsatte sig, da han havde nogen formue, og grundede familien Paz, der i sin tid blev ophøjet til grevestanden. Denne familie udmærkede sig på mange måder i vor kongelige republiks skønne dage; den blev rig, og en kvist af det træ, der var blevet omhugget i Italien, slog så dybe rødder og trivedes her så godt, at der nu gives flere

grene af den grevelige familie Paz, hvoraf nogle er rige, andre fattige. Min ven her nedstammer fra en fattig sidelinje. Han blev tidligt forældreløs, og da han ikke ejede andet end sin kårde, tog han tjeneste i storfyrst Konstantins regiment, indtil revolutionen hos os kom til udbrud. Han sluttede sig til vort parti og fægtede for fædrelandets sag som en polak, som en patriot og som en mand, der ikke har noget at tabe – tre glimrende grunde til at kæmpe godt. Ved vort sidste sammenstød med fjenden stormede han, i den gode tro at hans soldater var efter ham, ind på et russisk batteri og blev taget til fange. Jeg var vidne til hvad der foregik. Min vens dumdristige mod rev mig med sig. "Fremad! vi må befri ham!" råbte jeg til mine våbenbrødre. Tyve mand stærke angreb vi det russiske batteri og befriede Paz, men vi var kun otte med ham, da vi vendte tilbage. Efter at Warszawa var solgt og forrådt, gjaldt det om at undgå det russiske fangenskab, og ved et forunderligt tilfælde traf vi igen sammen, Paz og jeg, på den samme plet hinsides Weichselfloden. Jeg så, hvorledes preusserne, der dengang lod sig bruge som politibetjente af russerne, opsnappede én stakkels kaptajn, og da man, når man engang har fisket et menneske op af Styx, holder en klat af ham, gik hans skæbne mig i den grad til hjertet, at jeg lod mig fængsle med ham, i håb om at kunne være ham til nogen nytte. To mænd formår ofte at frelse sig, hvor én alene går til grunde. På grund af mit navn og mit slægtskabsforhold til nogle preussiske personligheder, lukkede man et øje til, og vi fik lejlighed til at flygte. Jeg udgav min kære kaptajn for en simpel soldat, for en mand der hørte til vort hus, og det lykkedes os også at nå til Danzig. Her indskibede vi os på et hollandsk fartøj til London

og ankom uden forhindringer to måneder efter. Min moder lå syg i London og ventede på mig. Paz og jeg plejede hende troligt lige til hendes død, der blev fremskyndet af hendes fejlslagne forhåbninger til den polske opstand. Vi forlod da London, og jeg tog Paz med mig til Frankrig. En sådan skæbne bringer menneskene hurtigt nærmere til hinanden og gør dem til brødre. Da jeg nu i Paris i en alder af to og tyve år så mig i besiddelse af en årlig rente på nogle og halvtreds tusinde francs, – min moders diamanter og malerier ikke iberegnet – ville jeg sikre min vens fremtid, inden jeg styrtede mig ud i pariserlivets hvirvel. Jeg havde undertiden lagt mærke til hans sørgmodighed, jeg havde lært hans ædle og store sjæl at kende og troede, at det kunne være ham trykkende at se sig lænket ved taknemmelighedens bånd til et seks år yngre menneske, uden nogen mulighed for igen at vise sig erkendtlig. Sorgløs og letsindig, som jo unge mennesker er, kunne jeg ruinere mig i spil eller lade mig lægge i bånd og lænker af en pariserinde; Paz og jeg kunne en skønne dag blive uenige og skilles; kort sagt, jeg forudså, at der kunne indtræde omstændigheder, som kunne hindre mig i at udføre mit forsæt om at befri min ven for bekymringer for sit udkomme. Jeg kunne senere engang være ude af stand til at betale ham sin årlige gehalt, eller jeg kunne glemme det, og jeg ville spare ham for den ubehagelighed at skulle erindre mig om det eller i en pinlig forlegenhed at skulle henvende sig til en anden ven, der måske ikke havde evne til at hjælpe ham. Nok sagt, en dag, da vi sad ved morgenmaden, leverede jeg ham rødmende og efter en forsigtig indledning – for han så uroligt på mig – et dokument, der sikrede besidderen en rente på fire og tyve hundrede francs …"

Clémentine rejste sig op, og satte sig på hans knæ, lagde armen om hans nakke og kyssede ham på panden.

"Hvor det smukt gjort af dig, min ven!" sagde Clémentine. "Og Paz – hvad sagde Paz?"

"Thaddeus blev bleg," vedblev greven.

"Så han hedder Thaddeus?" vedblev grevinden.

"Ja; Thaddeus foldede papiret sammen og gav mig det tilbage. 'Jeg troede, Adam,' sagde han, 'at vi var venner i liv og død – jeg troede, at vi aldrig skulle skilles. Vil du slippe af med mig?'

'Hvis du optager det på den måde, så kan der ikke mere være tale om det,' svarede jeg; 'men hvis jeg ruinerer mig selv, så går det også ud over dig!'

'Du har ikke formue nok til at leve som en Laginski og trænger derfor til et menneske, der tager sig af dine anliggender, og er på engang din fader, broder og fortrolige,' vedblev han, og der lå i hans blik og stemme en moders ømhed, en arabers taknemmelighed, et vist *noget,* der erindrede om hundens troskab og den vildes kærlighed. Jeg tog ham, som vi polakker plejer at gøre, om begge skuldrene og kyssede ham på munden.

'I liv og død da!' sagde jeg, 'alt hvad der tilhører mig, tilhører også dig; gør nu, som du vil!'

Det var nu Paz, der købte dette hus til mig næsten for ingenting. Han solgte mine papirer, når de stod højt, og købte igen til lave kurser. Som udmærket hestekender sørger han for, at vi altid med ringe bekostning har de bedste heste og de smukkeste ekvipager. Vore folk, der er brave polske soldater, som han selv har udvalgt, ville gå i ilden for os. Det så en tid ud, som om jeg arbejdede på at ruinere mig, men Paz er så

sparsommelig og holder mine sager i en så vidunderlig orden, at disse ungdomsdårskaber såvel som nogle tab, jeg har lidt i spil, for længst er jævnet. Han er klog som en genueser, begærlig efter gevinst som en polsk jøde, og betænksom som en god husmoder. Jeg har aldrig, mens jeg var ugift, kunnet bringe ham til at leve på samme fod som jeg selv, og jeg har næsten altid måttet anvende venskabelig tvang, når jeg ville have ham til at gå med i teatret eller gøre mig selskab på en restauration. Han bryder sig ikke om selskabslivet."

"Hvad bryder han sig da om?" spurgte Clémentine.

"Polen. Han elsker Polen og længes efter det. Hans eneste glæde består i at understøtte nogle af vore stakkels med-eksilerede, og det mere i mit navn end i sit eget."

"Jeg ser nok, at jeg vil komme til at holde meget af denne brave mand," sagde grevinden. "Han forekommer mig lige så simpel, som han er storslået."

"Og alle de smukke ting, som du her ser, har Paz opstøvet og købt til os underhånden," vedblev greven, der var uudtømmelig, når han begyndte at rose sin ven. "Paz er en fortræffelig forretningsmand; hvis du en dag ser ham stå nede i gården og gnide sig fornøjet i hænderne, så kan du være vis på, at han har byttet en god hest bort for en endnu bedre. Han lever kun for mig, er lykkelig, når han ser mig elegant i en glimrende ekvipage, og han opfylder uden bemærkninger de pligter, som han pålægger sig selv. Engang havde jeg tabt tyve tusind francs i spil. 'Hvad vil Paz sige til det?' spurgte jeg mig selv, da jeg gik hjem. Paz betalte pengene, rigtignok med et suk, men uden at gøre mig bebrejdelser. Alligevel virkede dette suk langt mere end alle forestillinger af onkler, mødre eller tanter i lignende

tilfælde. 'Det gør dig ondt for pengene?' spurgte jeg. – 'Ja, hverken for din eller min skyld, men jeg tænkte på de tyve fattige polakker, der kunne have levet et helt år af dem,' svarede han. – Du vil forstå, at Pazzi'erne er af lige så god adel som Laginski'erne, at jeg aldrig ville kunne behandle min kære Paz som en underordnet. Jeg er derfor heller aldrig gået ud eller kommet hjem, uden at jeg har hilst på Paz som på en broder. Hvad jeg ejer tilhører også ham, og han ved, at hvis faren truede ham, ville jeg kaste mig ind i den og trække ham ud, som jeg har gjort det før."

"Det er meget sagt, min ven," svarede grevinden. "At ofre sig er den øjeblikkelige begejstrings værk. Man ofrer sig i krigen, men ikke i Paris."

"Nå," svarede Adam, "jeg er til enhver tid rede til at ofre mig for Paz, som om det var i krigen. Vore karakterer har endnu de samme naturlige kanter som tidligere, men vi kender begge hinandens naturer så godt, at vort venskab kun er blevet stærkere med årene. Man kan frelse et menneskes liv og slå ham ihjel bagefter, hvis man finder, at han er en ussel person eller en slet kammerat; men Paz og jeg ved, at vort venskab har bestået sin ildprøve og er uopløseligt. Vi har denne vedvarende gode indflydelse på hinanden, som måske snarere findes hos venskab end hos kærlighed."

En smuk lille hånd lukkede grevens mund så hastigt, at det næsten var et slag.

"Men det er dog sandt, min engel," vedblev greven. "Venskabet kender hverken til, at følelserne kan spille bankerot, eller at nydelserne kan ophøre. Kærligheden ender derimod

gerne med, at den giver mindre, end den modtager, efter at den først har givet mere end den ejer."

"Såvel på den ene som på den anden side," svarede Clémentine smilende.

"Således er det," sagde greven. "Venskabet kan derimod kun vokse. Du har ikke nødig at knibe munden sammen på den måde, for vi to er fængslet til hinanden både ved venskab og kærlighed; vi har forenet begge følelser, det håber jeg i det mindste, i en lykkelig forening."

"Jeg skal sige dig, hvad der gør dig og Thaddeus til så gode venner," svarede Clémentine. "Forskelligheden i jeres tilværelse kommer af jeres forskellige smag og ikke af nogen nødvendighed; den har sit udspring i jeres tilbøjeligheder, ikke i jeres stilling. Så vidt man kan bedømme et menneske efter at have set ham én gang, og efter hvad du har fortalt mig, kunne tjeneren ved lejlighed gerne være herre."

"Åh, Paz er mig langt overlegen," sagde Adam i en naiv tone. "Jeg har intet forud for ham, uden hvad tilfældet har forundt mig."

Hans hustru kyssede ham for denne højmodige tilståelse.

"Allerede i den kunst, han forstår at skjule sine følelser med, ligger der en uhyre overlegenhed," vedblev greven; "jeg har ofte sagt til ham: 'Du er en stor skælm, og man skal stå tidligt op for at blive klog på dig.' Han har til eksempel ret til at kalde sig greve og vil i Paris kun hedde kaptajn."

"Det lader altså til, at der efter tre århundreders forløb igen er opstået en florentiner fra middelalderen," sagde grevinden. "Der er noget hos ham af Dante og Michelangelo."

"Det har du ret i; der gemmer sig en digterisk natur i hans sjæl," udbrød Adam.

"Og her sidder jeg så og er gift med to polakker," sagde den unge grevinde med en gestus, der var et scenisk geni værdigt.

"Kære barn!" sagde Adam og drog hende ind til sig, "og det ville have bedrøvet mig meget, om min ven ikke havde fundet dit bifald. Skønt Paz var henrykt over mit giftermål, var vi dog begge meget bekymrede. Du vil gøre ham lykkelig, når du siger til ham, at du holder af ham, – ja, naturligvis som af en gammel ven."

"Jeg vil gå ind og klæde mig om, vejret er smukt, og vi vil alle tre ride ud sammen," sagde Clémentine, idet hun ringede på sin kammerjomfru.

Paz førte et så tilbagetrukket liv, at den elegante verden, der så grevinde Laginska ride mellem sin mand og en fremmed igennem Boulogneskoven, spurgte hinanden forundret om, hvem denne mand var. Under denne promenade havde Clémentine forlangt, at kaptajnen skulle spise til middag med hende og Adam, og denne grille af hans herskerinde tvang ham til at gøre mere toilette end sædvanligt. Hun selv klædte sig efter tilbagekomsten med et vist koketteri, som, da hun trådte ind i dagligstuen, hvor de to venner sad, ikke undlod også at gøre indtryk på hendes gemal.

"Greve Paz, vi vil i aften tage sammen i Operaen," sagde hun.

Dette blev sagt i en tone, der, når det kommer fra en kvinde, betyder: "Hvis De afslår, bliver jeg vred."

"Gerne, fru grevinde," svarede kaptajnen; "men da jeg ikke har nogen grevelig formue, beder jeg Dem være så venlig at kalde mig kaptajn."

"Udmærket, kaptajn, men giv mig nu Deres arm," sagde hun – og tog den og førte ham ind i spisestuen med denne tiltalende familiaritet, som fortryller enhver elsker.

Grevinden anviste ham pladsen ved siden af sig selv, og den stakkels kaptajn var til mode omtrent som en sekondløjtnant, der spiser hos en general. Han lod Clémentine tale og hørte på hende med alle de tegn på ærbødighed, som man skylder en højerestående. Paz sagde hende aldrig imod og svarede kun når han blev spurgt, så at grevinden, hvis koketteri strandede på denne iskolde alvor og diplomatiske ærbødighed, begyndte at blive lidt utålmodig. Forgæves råbte hans ven til ham: "Vær dog munter, Thaddeus! Og husk på, at du er hjemme! Man skulle tro, at du har sat dig for at gøre Clémentine imod," osv. Thaddeus vedblev at være stum, stiv og nærmest halvt sovende. Da tjenerne fjernede sig efter desserten, forklarede han, at hans måde at leve på var modsat de andres – han gik i seng klokken otte og stod meget tidligt op. Han undskyldte sin kedsommelige optræden med søvnighed.

"Da jeg bad Dem om at følge os i Operaen, troede jeg at gøre Dem en fornøjelse. Men gør som De behager," sagde Clémentine noget pikeret.

"Jeg tager med Dem," svarede Paz.

"Duprez synger *Vilhelm Tell*," bemærkede Adam, "men måske vil du hellere i Varieté?"

Kaptajnen smilede og trak i klokkestrengen. En tjener trådte ind.

"Constantin skal spænde for den firsædede karet og ikke for coupéen," befalede Thaddeus. "Ellers kommer vi til at sidde noget trykket," sagde han til greven.

"En franskmand ville have glemt det," sagde grevinden smilende.

"Ah! Men vi er florentinere, der er omplantet til norden," svarede Thaddeus med en finhed i betoningen og et blik, der forrådte at hans opførsel ved bordet kun havde været en påtagen rolle. Der var imellem det udtryk, som han uvilkårligt lagde i disse ord, og hans holdning ved middagsbordet, en sådan kontrast, at Clémentine så på ham med dette ironisk forskende blik, der hos kvinden vidner både om forundring og om skærpet iagttagelse.

Ved kaffen, som de drak inde i dagligstuen, blev der også en sådan tavshed, at greven, der ikke formåede at indse grunden, følte sig ubehageligt til mode. Clémentine havde ophørt med at drille og udforske Thaddeus, og kaptajnen var på sin side atter stiv og militærisk som tidligere og faldt hverken undervejs eller i logen, hvor han lod som om han sov, ud af sin rolle.

"De ser, madame, at jeg er en meget dum mand," sagde han under balletten i sidste akt. "Havde jeg ikke ret, når jeg helst ville blive i min *specialitet*, som man siger."

"I sandhed, kære kaptajn, De er hverken taler eller en mand af verden, måske er De polak helt og holdent."

"Tillad mig da også for fremtiden kun at sørge for Deres fornøjelser, Deres husholdning og Deres formue, – til andet duer jeg ikke."

"Tartuffe! Bah!" udbrød greven leende. "Tro mig, min kære, han er både følelsesfuld og dannet og ville i enhver salon udfylde sin plads, hvis han valgte at gøre det. Du må ikke tro på hans beskedenhed, Clémentine."

"Adieu, grevinde, jeg har adlydt Deres ønsker til nu; tillad mig at benytte vognen til at komme hjem i seng. Jeg skal straks sende den tilbage."

Clémentine bøjede hovedet og lod ham gå uden at svare.

"Hvad det er for en bjørn!" sagde hun til greven. – "Så er du rigtignok ulige artigere."

Han trykkede hendes hånd, uden at nogen i teatret så det.

"Den stakkels, gode Thaddeus gør sig med forsæt til et fugleskræmsel, hvor enhver anden ville have gjort sig umage for at stikke mig ud ved sin elskværdighed," sagde han.

"Åh!" sagde hun, "jeg ved ikke rigtig, men det forekommer mig, som om hans opførsel er *beregnet*. Enhver anden kvinde ville han have gjort sit bedste for at charmere."

Da de en halv time efter kørte ind i deres hjem, spurgte Clémentine greven: "Hvor har kaptajnen opslået sin bolig?"

"Deroppe," svarede greven, idet han pegede op på et vindue over vognporten. "Han har en lejlighed oven over garagen."

"Og hvem bor der ved siden af?" spurgte grevinden.

"Ingen endnu," sagde Adam, "men jeg har tænkt mig, at vore børn og deres lærere engang skal bo der."

"Han gik ikke i seng," sagde grevinden, der så, at der var lys i Thaddeus' værelser, da vognen kørte ind i den elegante vognport med søjler, der var kopier fra Tuilerierne.

Svøbt i sin slåbrok og med en lang pibe i munden iagttog kaptajnen Clémentine, da hun gik ind i vestibulen. Det havde været en pinefuld dag for ham. Årsagen var denne: En stor og forfærdelig følelse havde taget hans hjerte i besiddelse dengang, greven havde fået ham til at gå med i Operaen for at hans skulle se mademoiselle du Rouvre og fortælle ham sin

mening om hende, og atter igen, da han så hende ved brylluppet og forstod, at hun var et af de væsener, som en mand må elske ene og alene. Følgen af dette var, at Paz indstændigt rådede sin ven til straks efter brylluppet at tage på en lang rejse til Italien og flere andre steder. Så længe Clémentine var borte, havde han fred i sindet, men hans prøvelser begyndte forfra i samme øjeblik, det lykkelige par vendte tilbage. Som han sad der ved sit vindue på denne mindeværdige aften og røg sin latakia af en seks fod lang kirsebærtræs pibe, han havde fået af Adam, fo'r denne tanke ham gennem hovedet:

"Kun Gud alene, som vil lønne mig for at lide i stilhed, ved, hvor højt jeg elsker hende. Men hvad griber jeg til for hverken at blive genstand for hendes had eller hendes kærlighed?"

Hans tanker fo'r vidt og bredt omkring dette sære emne.

Nu må man ikke tro, at kaptajnens liv var uden nydelser trods alle hans lidelser. Selv den måde, han havde opført sig på i dag, var ham en kilde til indre tilfredshed. Det var ham ligefrem en lykke, når han så, hvor uundværlig han var blevet dette hus, der uden hans hengivne indsats uvægerligt ville gå til grunde. Thi hvilken formue kan i længden bære trykket af en fuldkommen hæmningsløs ødselhed? Clémentine, der var blevet opdraget af en ødeland af fader, forstod sig slet ikke på husvæsenet, som nu til dags selv de rigeste og fornemste damer ofte er tvunget til at give sig af med, fordi de færreste af dem har råd til at holde en intendant. Adam, der var søn af en af disse fornemme polske fyrster, som havde været i hænderne på jødiske ågerkarle og blodsugere, og som er fuldstændig ude af stand til at håndtere de vældige formuer – for formuerne var virkelig store i Polen – der stadig svandt imellem hænderne på dem, var efter hele sit

væsen kun dårligt skikket til at lægge bånd på sine eller sin kones luner og indfald. Havde han været overladt til sig selv, ville han uden tvivl have været ruineret endnu inden sit bryllup. Paz alene havde afholdt ham fra at indlade sig på børsspekulationer – det siger alt.

Under disse omstændigheder var det ikke engang muligt for Paz, da det stod ham klart, at han mod sin vilje elskede Clémentine, at forlade huset og glemme sin lidenskab på en rejse. Taknemmeligheden, der hos ham var et og alt, fængslede ham til dette hus og disse sorgløse mennesker, hvis anliggender kun han alene var i stand til at lede og holde i orden. Men grevinden, var vendt hjem endnu smukkere, og nød nu den frihed, som ægteskabet bringer en kvinde i Paris; hun viste al en ung hustrus yndefulde væsen og blomstrede under den tilbedelse, en kærlig og ridderlig mand, der var så forelsket som Adam, gjorde hende til genstand for. Bevidstheden om, at han var den sokkel, som hele den lille husholdnings fortsatte blomstring hvilede på, synet af Clémentine, når hun sted ud af vognen ved hjemkomsten fra et eller andet bal, eller steg ind i den om morgen, når hun tog sin køretur, at møde hende på boulevarderne i hendes smukke ekvipage, hvor hun sad som en blomst i en seng af blade, indgav den stakkels Thaddeus mystiske, frydefulde følelser, der fik hans hjerte til at gløde i sit inderste dyb, men aldrig viste sig ved blot en antydning i hans ansigt.

Men hvorledes var det gået til, at grevinden hele fem måneder efter sin tilbagekomst ikke havde bemærket kaptajnens tilstedeværelse? Fordi det var lykkedes ham at undvige hende så behændigt, at hun ikke engang lagde mærke

til den umage, han gjorde sig for at skjule sig for hende. Der er dog intet, der kommer den guddommelige kærlighed nærmere end en kærlighed uden håb. Hvilken sjælsdybde hører der ikke til at udfolde en grænseløs hengivenhed i grænseløs tavshed. I denne dybde er kærligheden kun til for dens egen skyld – en slags ophøjet grådighed, ophøjet, fordi den altid vil være ødsel og grunder sig på selve skabelsens mystiske principper. *Virkningen* er naturlig; den tilhører ethvert menneske, digteren, maleren, elskeren. Men *årsagen*, i hvert fald hos nogle få udvalgte og visse store filosoffer, er naturen overlegen. Årsag er Gud. I dens omgivelser lever store tænkere som Newton, Laplace, Kepler, Descartes, Malebranche, Spinoza og Buffon sammen med de virkelige digtere og eremitter fra kristenhedens andet århundrede, Sankta Theresa fra Spanien og andre af de virkelig ophøjede ekstatikere. Enhver menneskelig følelse viser analogier i den retning, hvis tanken forlader Virkningen og hengiver sig i Årsagen. Thaddeus havde nået disse højder, hvor alting mister den indre sammenhæng.

"Nej, helt har jeg ikke bedraget hende," sagde han til sig selv, idet han med øjnene fulgte røgskyerne fra sin pibe; "hvis jeg pådrog mig hendes mishag, kunne hun for bestandig skille mig fra Adam, og hvad ville der på den anden side blive af mig, hvis hun koketterede med mig blot for sin egen morskab?"

Den forfængelige selvbehagelighed, der lå i denne sidste forudsætning, stemte imidlertid så lidt overens med kaptajnens øvrige beskedenhed og frygtsomhed, at han i sit hjerte gjorde sig bebrejdelser over den og lagde sig til ro med det forsæt, at han ville afvente, hvorledes tingene formede sig, inden han fattede en beslutning.

Næste morgen spiste Clémentine morgenmad uden Thaddeus, ja hun syntes slet ikke engang at lægge mærke til hans ulydighed mod hendes udtrykkelige ordre. Det var netop den dag, hvor hun efter sædvane plejede at modtage fremmede, ved hvilken lejlighed huset åbnedes med en næsten fyrstelig luksus. Hun lagde ikke mærke til greve Paz' fravær, på hvis skuldre alle disse tilberedelser hvilede.

"Godt!" sagde han til sig selv, da han om morgenen klokken to hørte de sidste ekvipager rulle bort, "det var kun en kaprice eller en pariserkvindes nysgerrighed, der gav hende det indfald at ville se mig."

Og så vendte kaptajnen tilbage til sine almindelige vaner og levemåde, der var blevet noget forstyrret ved disse begivenheder. Clémentine syntes ganske at have glemt Paz. Man må ikke tro, at det er nogen ringe sag at svinge herskerindestaven over dette ubestandige Paris. Man risikerer mere end sin formue i dette store spil. En vinter i Paris er for en dame på moden ganske det samme som en kampagne var for kejserdømmets soldater. Hvilken kunst og fantasi hører der ikke til, for at opfinde et toilette eller en frisure, der kan gøre opsigt! Den fineste og svageste lille dame bærer fra klokken ni om aftenen til klokken to eller tre om morgenen en tung, glitrende rustning af stål og silke, af blomster og diamanter, spiser kun lidt for ikke at fordærve sin figur, stiller sin sult om aftenen med nogle kopper te, en sød kage, noget krydret is eller et stykke postej, og maven må rette sig efter disse behagesygens forskrifter. Man står op langt ud på formiddagen, ganske imod naturens forskrifter, men naturen lader sig ikke ustraffet fornærme. Næppe er hun kommet op, så begynder

morgentoilettet og under det må hun allerede tænke på, hvad hun skal have på til middag. I samme øjeblik, hun er påklædt, må hun modtage eller aflægge besøg, og gør så en tur til Boulogneskoven, til hest eller til vogns. Hun må have en kompliment i beredskab til enhver, og denne kompliment må hverken være søgt eller forslidt.

Ikke alle kvinder har heldet med sig. Det er derfor ikke overraskende, når en ung kvinde, der var sund og frisk, da hun begyndte sin opstigen i den finere verden, er falmet og udslidt inden der er gået tre år. Man hører nu for tiden stadig om mærkværdige lidelser – mavekatar, forstoppelse og den slags – som var ukendte hos kvinderne, dengang de hengav sig til at passe deres egen husholdning. I gamle dage viste kvinderne sig kun for verden med mellemrum; nu om stunder er de altid i centrum. Således havde nu også Clémentine fuldt op at bestille, for man begyndte allerede at nævne og citere hende som en autoritet, hvilket var nok til at vække jalousi. Den stadige opmærksomhed på sig selv, som denne væddekamp med hendes rivalinder tvang hende til, levnede hende næppe engang tid til at tænke på sin mand. Det var således intet under, om hun også havde glemt Thaddeus. Først en måned senere – det var i maj, få dage før hendes afrejse til Ronquerolles, og hun var netop på vej hjem fra Boulogneskoven – så hun kaptajnen igen. Han stod iført en elegant dragt i en af sidealleerne i Champs-Élysées, hvor han var i den syvende himmel over synet af sin smukke grevinde, der rullede forbi i sin elegante kaleche, med fyrige heste for og tjenere i strålende livréer.

"Der står kaptajnen," sagde hun til sin mand.

"Hvor han ser lykkelig ud!" svarede Adam. "Det er hans egentlige festdage! Der er ingen smukkere ekvipage til end vor, og han kender ikke nogen større lykke end at lægge mærke til, hvorledes man misunder os. Ser du ham her for første gang? Han er her næsten hver evige dag."

"Hvad tænker han vel nu på?" spurgte Clémentine.

"Han tænker i det øjeblik på, at vinteren har kostet os mange penge, og at vi vil spare en del ved at opholde os hos din gamle onkel Ronquerolles," svarede Adam.

Grevinden befalede, da de kom i nærheden af det sted, hvor kaptajnen stod, at man skulle holde og indbød ham til at tage plads ved sin side. Thaddeus blev rød som et kirsebær.

"Det vover jeg ikke," sagde han, "jeg har netop røget cigar."

"Det gør Adam jo også!" svarede grevinden livligt.

"Ja, men det er Adam," sagde Paz.

"Og hvorfor skulle Thaddeus ikke have den samme forret?" spurgte grevinden smilende.

Dette fortryllende smil havde en magt, der omgående besejrede alle den stakkels kaptajns heroiske beslutninger. Han så på Clémentine med et blik, der genspejlede al den ild, der blussede i hans sjæl, men som dog mildnedes noget ved indtrykket af den taknemmelige hengivenhed hos den mand, der var afhængig af hans dyd.

Grevinden viklede armene i sit sjal, lagde sig eftertænksomt tilbage i vognen, hvorved hun bragte uorden i fjerene på sin smukke kyse, og fæstede blikket på de forbigående. Dette glimt af en stor og indtil nu tilbageholdt sjæl var ikke forbigået hende. Hvilke fortrin kunne Adam have i hendes øjne? Det var kun naturligt at være i besiddelse af mod og gavmildhed. Men

Thaddeus – han måtte dog besidde – han lod virkelig til at besidde egenskaber, der stillede ham langt højere end Adam. Det var farlige tanker, der således fo'r gennem grevindens hoved, mens hun atter bemærkede den store modsætning, der var mellem Thaddeus fornemme holdning og Adams spinkle fremtoning, der var et resultat af indavl blandt det polske aristokrati. Og Djævelen kendte Clémentines tanker, og han sørgede for, at hun ikke blev vækket af disse betragtninger, før hun rullede ind i gården.

"De spiser med os til middag; jeg vil blive meget vred, hvis De ikke adlyder mig," sagde hun, idet vognen drejede ind i porten. "De er Thaddeus for mig, ligesom De er det for Adam. Jeg ved, hvad De skylder ham, men jeg ved også hvad vi har Dem at takke for. Et par højmodige venskabsbeviser af min mand gengælder De med en daglig hengivenhed, der aldrig fornægter sig. Min fader, min onkel Ronquerolles og tante madame de Sérizy spiser hos os i dag. Gå nu op og klæd Dem om," føjede hun til, idet hun tog imod den hånd, han tilbød hende for at hjælpe hende ned af vognen.

Thaddeus ilede lykkelig op på sit værelse for at klædte sig om, men han rystedes dog samtidig af en indre frygt. Han gik ned i sidste øjeblik, og i spisesalen gjorde han sig igen ligesom første gang umage for at spille den gamle soldat, der ikke kan bruges til andet end at være intendant. Men denne gang lykkedes det ham ikke at narre Clémentine; hint blik havde forrådt ham. Marquis de Ronquerolles – en af Frankrigs fineste diplomater efter Talleyrand, og som havde tjent under de Marsay i hans kortlivede ministerium – var blevet underrettet af sin niece om greve Paz' virkelige evner og karakter, og vidste, hvordan han i

sin beskedenhed havde ladet sig nøje med at være sin vens faktotum.

"Men hvad kommer det da af, at det er første gang, jeg har den fornøjelse at se greve Paz?" spurgte marquien.

"Fordi han er så sky og tilbageholdende," svarede Clémentine, idet hun tilkastede Paz et blik, der betydede ham at forandre sin opførsel.

Ak! at vi er nødt til at indrømme det, og derved løbe risiko for at gøre kaptajnen mindre interessant, men Paz var, trods sin overlegenhed over Adam, var ikke noget renæssancemenneske. Hans tilsyneladende overlegenhed skyldtes udelukkende hans modgang. Dengang han levede som en ensom og fattig mand i Warszawa, havde han læst og lært sig selv en hel del; han havde draget sammenligninger og gjort sig tanker. Men at tænke originale tanker, det, som frembringer et stort menneske, evnede han ikke, og det er ikke noget man kan lære. Paz var kun stor, ja ophøjet, i sit hjerte. Men han var dog mere en handlingens end en tankens mand, og han holdt sine tanker for sig selv – derfor tjente de kun til at nage ham dybere og dybere. Thi hvad er en tanke, der ikke finder udtryk?

Marquien og hans søster vekslede ved Clémentines ord et ejendommeligt øjekast, der på en gang strejfede deres niece, greve Adam og Paz. Det var en af disse korte scener, som man kun i Italien og Paris kan opleve mage til, for det er kun der, at man kan sige så meget med et blik (alverdens fyrstehoffer undtaget). Den kunst, at lægge hele indholdet af en tale, et digt eller en tragedie i et øjekast, lærer man under påvirkningen af den yderste trældom eller den mest uindskrænkede frihed. Adam, marquien og grevinden lagde ikke mærke til det

betydningsfulde blik, der veksledes mellem den gamle kokette og den snu diplomat, men Paz forstod som en tro vagthund, hvad der lå i det. Det var, må vi bemærke, noget, der tog mindre end to sekunder, men vi ville blive alt for vidtløftige, om vi ville skildre alle de stormende følelser, det fremkaldte i hans sjæl.

"Onklen og tanten tror allerede, at hun elsker mig," sagde han til sig selv. "Min lykke beror altså måske kun på min egen kækhed! Men Adam –!"

Kærlighed og længsel, der begge er lige så mægtige som taknemmelighed og venskab, fik nu en hård kamp at bestå, og i første øjeblik sejrede kærligheden og forlangte sin ret. Paz blev pludselig meddelende og åndrig; han ville deltage, og, foranlediget ved et spørgsmål af diplomaten, gav han i ædle vendinger en skildring af den polske opstand. Han så at Clémentines øjne hang ved hans læber, hun så i ham en helt og glemte aldeles, at også Adam, efter at have ofret tredjedelen af sin store formue var en landflygtig. Da kaffen var drukket kl. 9, kyssede madame de Sérizy sin niece på panden, trykkede hendes hånd og tog Adam med sig, idet hun lod marquis de Ronquerolles og marquis de Rouvre blive tilbage. De blev dog ikke længe, før de fulgte efter. Paz og Clémentine var alene sammen.

"Jeg vil også anbefale mig, fru madame," sagde Thaddeus. "De vil naturligvis træffe Deres familie i Operaen?"

"Nej, jeg holder ikke af dans," svarede hun; "og man giver i aften en afskyelig ballet: *Oprøret i Seraillet*."

Der var et øjebliks stilhed.

"For to år siden ville Adam ikke være gået i teatret uden mig," sagde Clémentine uden at se på Paz.

"Men han elsker Dem lidenskabeligt," svarede Thaddeus.

"Ja, og netop fordi han elsker mig lidenskabeligt, er det så meget mere sandsynligt, at han ikke elsker mig i morgen."

"Hvor I pariserinder dog er ubegribelige," udbrød Thaddeus. "Når de bliver elsket med *lidenskab*, så forlanger de *fornuft*, og elsker man dem *fornuftigt*, så beskylder de os for, at vi ikke slet ikke elsker dem."

"Og de har ret," svarede hun smilende. "Jeg kender Adam temmelig nøje; jeg bebrejder ham intet; han er ustadig og flagrende og frem for alt *grand seigneur*. Han vil altid vedblive at være tilfreds med at have mig til hustru og vil aldrig modsætte sig noget af mine ønsker, men –"

"Hvor findes det ægteskab, der ikke har et *men*?" sagde Thaddeus blidt, idet han forsøgte at give grevindens tanker en anden retning.

Også i det beskedneste og mest tilbageholdne menneske ville der i dette øjeblik være opblusset den tanke, som næsten bragte den stakkels kaptajn til at gå fra sans og samling: "Hvis jeg ikke nu tilstår, at jeg elsker hende, er jeg en tåbe," sagde han flere gange til sig selv.

Ingen af dem sagde noget; der opstod mellem dem et af disse øjeblikke, der er opfyldt af tanker. Grevinden kastede et hemmeligt blik til Paz, og han holdt i spejlet øje med hende. Begravet i en lænestol som han var, lignede han en mand, der sad og fordøjede, et billede på en ægtefælle eller en ligegyldig olding. Han foldede hænderne over maven og trillede mekanisk tommelfingre, idet han stirrede på dem med et dumt udtryk.

"Sig mig noget godt om Adam!" udbrød Clémentine pludselig. "Sig mig, at han hverken er ustadig eller flagrende,

De, som kender ham så godt."

Dette udbrud kom i rette øjeblik.

"Nu er øjeblikket kommet til at oprejse en uoverstigelig skranke imellem os!" tænkte den stakkels Paz. "Sige Dem noget godt om Adam," sagde han højt. "Jeg elsker ham; De ville alligevel ikke tro mig, og jeg kan ikke sig ham noget som helst dårligt på. Min stilling mellem jer to er meget vanskelig."

Clémentine bøjede hovedet og så ned på spidserne af hans fine lakerede støvler.

"I nordboere har kun fysisk mod, I er usikre og vaklende i jeres beslutninger," mumlede hun i en ærgerlig tone.

"Men hvad vil De underholde Dem med her alene?" spurgte Paz i en påtaget let tone.

"De vil altså ikke holde mig med selskab?"

"Nej; De må tilgive mig, men jeg forlader Dem."

"Ja så? Hvor skal De hen?"

Tanken om et heroisk bedrag opstod nu hos ham:

"Jeg – jeg må hen i cirkus på Champs-Élysées; det er deres åbningsforestilling, som jeg ikke vil gå glip af."

"Hvorfor ikke det?" spurgte Clémentine med et halvt fortørnet blik på ham.

"Skal jeg nødes til at sige Dem det," svarede han med påtaget undseelse, "skal jeg tilstå for Dem, hvad jeg endog hidtil har skjult for den gode Adam, der tror, at jeg kun bærer Polen i mit hjerte?"

"Ah! vor ædle kaptajn bærer på en hemmelighed?"

"En beskæmmelig hemmelighed – De vil måske kunne forstå den og have medlidenhed."

"De, beskæmmet?"

"Ja, jeg, greve Paz, er dødelig forelsket i et lille pigebarn, som flakker omkring i det ganske Frankrig med familien Bouthor – de folk, der ejer Franconis konkurrent. De optræder ellers kun ved markeder. Men jeg har skaffet hende ind ved Cirque-Olympique."

"Er hun smuk?" spurgte grevinden.

"Ja, i mine øjne," svarede Paz i en melankolsk tone. "Malaga – ja, det er hendes kunstnernavn – er både stærk, agil og smidig. Hvorfor jeg foretrækker hende *for alle verdens andre kvinder?* – det kan jeg ikke sige. Når jeg ser hende med et blåt atlaskes bånd om det mørke hår, der flyder ned over de olivengyldne skuldre, iført en hvid guldbræmmet tunika og silketricots, der giver hende udseende af at være en levende græsk statue; når hun til klangen af en krigersk musik flyver forbi mig med en fane i hånden, eller springer igennem en ring og jager videre på den galoperende hest under publikums jubel – vel at mærke ikke en hyret claque – så bringer hun mig i et oprør ..."

"Mere end en smuk dame på et bal?" spurgte Clémentine med en udfordrende forundring.

"Ja," svarede Paz med halvkvalt stemme. "Denne beundringsværdige hurtighed og denne gratie, der udvikler sig under bestandige farer, forekommer mig at være kvindens højeste triumf. Ja, madame, Cinti og Malibran, Grisi og Taglioni, Pasta og Fanny Ellsler, alle vore sceners nuværende og tidligere celebriteter, forekommer mig ikke værdige til at løse Malagas skobånd, når hun i fuld galop springer ned af sin hest og op på den igen, når hun lader sig glide ned af den til venstre og svinger sig op på den igen til højre, når hun som en lygtemand voltigerer frem og tilbage under sit stormende ridt,

eller står på fodspidserne på den utøjlede hest og strikker strømper eller bager æggekager på hesten i fuldt løb, til folkets beundring – det virkelige folk, bønder og soldater. Malaga, frue, er et indbegreb af ynde og behændighed, og så er hun begavet med en så herkulisk styrke, at hun er i stand til med den ene af sine små hænder eller med spidsen af sin fod at holde sig tre-fire mænd fra livet. Hun er en gymnastikkens gudinde!"

"Men hun er vel dum?"

"Tværtimod," sagde Paz, "jeg finder, at hun er lige så underholdende som heltinden i Walter Scotts *Ridder Peveril på Højen*. Sorgløs som en sigøjnerske udtaler hun alt, hvad der farer hende igennem hovedet, og bekymrer sig ikke mere om fremtiden, end De om hvad der bliver af den skilling, som De tilkaster en fattig. Ingen kan bilde hende ind, at en gammel diplomat er en smuk ung mand, og ikke for en million forandrer hun sin mening. At blive elsket af hendes er en stadig smiger for en mand. Hertil kommer, at hun har en sundhed, som ikke lader sig anfægte, en appetit, der er ubeskrivelig og at hendes tænder ligner to og tredive kostbare perler, der er indfattet i koral. Hendes "mule" – som hun kalder sin hage – er blød som en kvies. Hun kan gøre en mand lykkelig eller det modsatte. For smukke og stærke mandfolk, klovner og bajadser har hun en afgjort forkærlighed. Hendes lærer, et forfærdeligt råt menneske, pryglede hende næsten ihjel for at bibringe hende gratie, dristighed og smidighed."

"Men De er jo ligefrem fortryllet af denne Malaga."

"Åh, men Malaga hedder hun kun på plakaterne," sagde Paz med en pikeret mine. "Hun bor som en prinsesse i Rue St.

Lazare på en nydelig tredjesal, går klædt i fløjl og silke, og dér har hun intet med kunstberidersken at gøre."

"Og besvarer hun Deres kærlighed?"

"Ja, hun elsker mig – De vil sikkert le ad dette – alene for min nationalitets skyld. For hende er enhver polak en Poniatowski, der på sin hest omkommer i Elsteren, for i Frankrig anser man jo Elsteren, som intet menneske kan drukne i, for en rivende flod, hvis bølger slog sammen over Poniatowski og hans ledsagere. Men trods alt det er jeg dog meget ulykkelig, madame."

En tåre faldt fra hans øjne; grevinden så det.

"I mandfolk skal altid elske noget ualmindeligt."

"Og kvinderne?" sagde Thaddeus.

"Jeg kender allerede Adam så godt, at jeg ved, at han meget let kan glemme mig for sådan en gøglerske som Malaga. – Men hvor har De først truffet på hende?"

"Jeg så hende første gang i fjor efterår i St. Cloud på en estrade, hvor hendes selskab præsenterede sig for publikum. Hendes kammerater, der alle sammen var i polsk kostume, gjorde et forfærdeligt spektakel, men hun stod så tavs og stille. Jeg troede at bemærke en vis tungsindighed i hendes væsen, og det var det, der drog mig hen til hende."

Grevinden havde indtaget en skøn stilling, lidt eftertænksom og med et melankolsk udtryk.

"Stakkels, stakkels Thaddeus!" udbrød hun. Så tilføjede hun med en virkelig fornem dames hele godmodighed: "Så gå De kun! Skynd Dem hen til Deres cirkus."

Thaddeus tog hendes hånd og kyssede den, idet han efterlod en varm tåre på den, og forlod hende.

For ham var det nu hovedsagen at give sin opdigtede lidenskab for kunstberidersken et anstrøg af virkelighed. Det eneste sande i hele hans fortælling var, at hun i St. Cloud et øjeblik havde tiltrukket sig hans opmærksomhed, og at han for ganske kort siden havde han set hendes navn på plakaterne uden for den olympiske cirkus, hvor en klovn for et par francs havde fortalt ham, at hun var et hittebarn og sikkert stjålet som barn. Han begav sig nu til cirkus for at gense den hende. Her hørte han af en rideknægt – de indtager samme stilling ved en cirkus som påklæderne ved teatret – som han stak nogle francs i hånden, at Malaga egentlig hed Marguerite Turquet og boede på en femte sal i Rue des Fosses-du-Temple.

Den følgende dag gik Paz til Fauborg du Temple, fandt huset, og spurgte efter mademoiselle Turquet, der denne sommer afløste den ledende beriderske i Cirque-Olympique, og som var dubleant ved et af boulevardteatrene om vinteren.

"Malaga!" råbte portnersken, der styrtede op til femte sal. "Der er en fornem herre dernede, som spørger efter Dem. Han taler for øjeblikket med Chapuzot, som holder ham hen, mens jeg forbereder Dem."

"Mange tak, madame Chapuzot – men hvad vil den fornemme herre tænke, når han træffer mig i færd med at stryge min kjole?"

"Bah! når en mand er forelsket, elsker han alting ved os."

"Er det en englænder? de holder jo af heste."

"Nej, han ser mig snarere ud som en spanier."

"Det er kedeligt, for man siger om spanierne, at de aldrig har nogen penge. Madame Chapuzot, De må blive her, jeg vil ikke have, han skal tro, jeg er helt ene i verden."

"Hvem ønsker De at tale med?" spurgte madame Chapuzot, idet hun lukkede op for Thaddeus, der nu var nået op.

"Mademoiselle Turquet."

"Her er en person, der spørger efter dig, mit barn!" sagde portnerkonen med en vigtig mine.

En snor, der var trukket tværs over værelset, og som kunstnerinden tørrede sit tøj på, rev kaptajnen hatten af hovedet.

"Hvad er til Deres tjeneste?" spurgte Malaga, idet hun tog hatten op og rakte ham den.

"Jeg har set Dem i *Cirque-Olympique*," sagde Thaddeus, "og De erindrer mig om en datter, som jeg har mistet. I erindring om min Heloïse, som De ligner så påfaldende, er det mit ønske, at jeg kunne være Dem til nogen nytte, hvis De vil tillade mig det."

"Men vil De ikke sætte Dem ned, hr. general!" sagde madame Chapuzot. "Deres tilbud er meget smukt ... meget galant ..."

"Her er ikke tale om noget galanteri, min gode kone," udbrød Paz. "Jeg er en ulykkelig fader, der blot vil benytte en tilfældig lighed til at bedrage mig selv."

"Så jeg skal altså gå for at være Deres datter," sagde Malaga listigt, uden at ane den fuldkomne ærbarhed ved hans forslag.

"Ja," svarede Paz, "jeg vil besøge Dem engang imellem. Men jeg skal leje Dem en smukkere bolig og møblere den elegant."

"Jeg skal have mine egne møbler!" råbte Malaga og så hen til madame Chapuzot.

"Og tjenestefolk," sagde Paz, "og alt, hvad De ellers måtte ønske Dem."

Malaga så mistroisk på den fremmede:

"Hvad landsmand er den herre?"

"Jeg er en polak."

"Aha! så går jeg ind på Deres forslag," sagde hun.

Paz anbefalede sig og lovede at komme igen.

"Det var dog den stiveste!" sagde Marguerite Turquet og så på madame Chapuzot. "Jeg er bange for, at dette menneske smører mig om munden med honning, for at kunne få sin vilje med mig. Pyt! – Jeg vil risikere det."

En månedstid efter denne særprægede samtale var den smukke kunstberiderske flyttet ind i en nydelig bolig, som selve greve Adams tapetserer havde indrettet for hende, for Paz mente, at de ville være ønskeligt, at man i det Laginski'ske palæ skulle snakke om hans dårskaber. Malaga, for hvem det hele var som et eventyr i *Tusind og én Nat*, lod madame og monsieur Chapuzot flytte ind som både opvartere og venner. Både hun og ægteparret ventede hvert øjeblik en løsning af gåden, men der forløb hele tre måneder, og endnu vidste hverken Malaga eller familien Chapuzot, hvorledes de skulle forklare sig denne kaprice af den polske greve. Paz tilbragte hver uge en times tid hos Malaga, men han blev altid i salonen og lod sig aldrig bevæge til at gå ind i hverken hendes boudoir eller soveværelse, trods Chapuzots og Malagas tilskyndelser. Han erkyndigede sig deltagende om alle de små detaljer, der angik Malagas daglige liv, og lod, hver gang han gik, nogle guldstykker blive tilbage på kaminen.

"Han ser ud, som han egentlig slet ikke holdt af at være her," sagde madame Chapuzot.

"Ja," sagde Malaga, "manden er jo kold som is."

"Men her nu alligevel en god mand," udbrød Chapuzot, som glædede sig over en ny dragt af blåt klæde, som fik ham til at

ligne en tjener hos en minister.

Den sum, som Paz hver uge lagde på kaminhylden, gjorde hende sammen med hendes beskedne løn i stand til at føre et liv, der var ligefrem glimrende i modsætning til hendes tidligere fattigdom. Snart udbredte der sig blandt kunstnerne og kunstnerinderne i cirkus de forunderligste historier om Malagas lykke. Hendes forfængelighed øgede de seks tusinde francs, som Paz allerede havde brugt til hendes møblement, til tres tusinde. Klovnerne og statisterne fortalte, at hun ligefrem slog om sig med penge, og hun viste sig nu i cirkus iført elegante burnusser og sjaler og tørklæder. Denne polak – det var alle enige om – var det bedste, der kunne hænde for en beriderske; han var desuden hverken lunefuld eller jaloux, og lod Malaga gøre, præcis som hun havde lyst til.

"Der er altid nogen, der er heldige," sagde Malagas rivalinde, "og det er åbenbart ikke mig, selv om det er mig, der trækker en tredjedel af kunderne til."

Malaga bar de smukkeste dragter og "viste sig", som man siger i de kredse, i en kaleche i Boulogneskoven, hvor de unge elegante herrer begyndte at lægge mærke til hende. Snart var Malaga den mest omtalte person i cirkus' tvetydige verden af tvivlsomme kvindfolk, og man satte rygter i omløb om baggrunden for hendes held. Man fortalte, at hun var en søvngængerske, og at polakken var en magnetisør, der brugte hende i sin søgen efter de vises sten. Andre endnu giftigere antydninger gjorde Malaga endnu mere nysgerrig end fordum Psyche, og en dag fortalte hun, opløst i tårer, greven alle disse rygter.

"Hvis jeg vil såre en anden kvinde," sluttede hun sin fortælling, "så bagtaler jeg hende ikke; jeg siger heller ikke, at en eller anden vil magnetisere mig for at finde sten inden i mig, jeg fortæller lige ud, at hun er en pukkelryg, og beviser det. Hvorfor kompromitterer De mig sådan?"

På alt dette svarede Paz ikke et eneste ord.

Madame Chapuzot brugte ikke lang tid for at opspørge greve Paz' navn og titel; derpå fik hun forskellige pålidelige efterretninger fra Hôtel Laginski: for eksempel at Paz var ugift, og man hverken i Polen eller Frankrig vidste noget om en afdød datter. Efter det kunne Malaga ikke mere kontrollere sin stigende følelse af rædsel.

"Mit kære barn," sagde madame Chapuzot så, "dette uhyre –" (En mand, der lod sig nøje med at se, og tilmed på denne luskede facon, uden at vove at sige visse ting – og oven i købet på en så nydelig person som Malaga – han måtte naturligvis være et uhyre i madame Chapuzots forestilling) "– dette uhyre snakker dig kun noget for, for at forlede dig til noget ulovligt og forbryderisk! Store Gud, hvis du skulle komme for juryen, eller – jeg skælver alene ved tanken, hvis du skulle få med politiet at gøre, og man skulle se dit navn i aviserne! – Ved du, hvad jeg i dit sted ville gøre? Jeg ville i dit sted for min egen sikkerheds skyld selv anmelde det for politiet."

En dag, da dette og en mængde lignende tåbeligheder havde løbet længe nok om i hovedet på Malaga, og Paz som sædvanlig lagde sine guldstykker, tog hun dem og kastede dem hen for fødderne af ham, idet hun råbte: "Jeg vil ikke have stjålne penge!"

Kaptajnen gav madame Chapuzot pengene, forlod dem uden et ord, og kom ikke mere igen.

Clémentine opholdt sig på dette tidspunkt på sin onkels gods i Bourgogne.

De man i cirkus opdagede, at Malaga havde mistet sin polske greve, vakte det nogen opsigt blandt artisterne. Malagas ærbarhedsdemonstration blev af nogle betragtet som en dumhed, af andre som en list. Polakkens opførsel forekom imidlertid selv de snildeste fruentimmer ganske uforklarlig, og Thaddeus fik i en eneste uge ikke mindre end syv og tredive breve fra tvivlsomme damer. Heldigvis for ham nåede rygtet om hans forbløffende tilbageholdenhed ikke det finere selskab, men blev kun omtalte blandt demimonden.

To uger efter skrev den smukke kunstberiderske, der allerede sad i gæld op over ørene, følgende brev til greve Paz. Det faldt imidlertid i hænderne på greve Adam, der lod adskillige bekendte lapse læse det, som alle som én erklærede det for et mesterværk:

> "Er det muligt, at De, som jeg endnu vover at kalde min ven, kan have nogen sympati for mig, efter hvad der er forefaldet mellem os – alt dette, som De kun har forstået så dårligt? Hvad der end har krænket og fornærmet Dem, mit hjerte har ingen skyld deri. Hvis jer har været så lykkelig at kunne indtage Dem og have Dem ved min side før i tiden, så kom igen ligesom tidligere, hvis ikke, så er fortvivlelsen min lod. Jeg er i den største elendighed; De ved slet ikke, hvilke *forfærdelige ting* fattigdommen fører med sig. I går levede jeg af en sild til to sous og et brød til én – er det en levemåde for en kvinde, som De engang har

skænket Deres venskab? Familien Chapuzot ser jeg heller ikke mere, og jeg har nu lært, hvad der var ved dem. En hund, som man fodrer, forlader ikke én, men de er gået deres vej. Værten og en juvelér – de lod sig end ikke overtale til at vente blot ti dage, for når man mister venskabet hos en sådan mand som Dem, mister man også sin kredit – har lagt beslag på mit indbo og alle mine sager, og hvad jeg havde af kostbarheder, havde jeg allerede i forvejen bragt på assistenshuset. Jeg har nu ikke andet tilbage end erindringen om Dem. Nu kommer tilmed vinteren, og jeg kan ikke engang skaffe mig en varm stue, for på boulevarden spiller man kun melodramaer, hvori jeg blot har småroller og ikke får lejlighed til at *vise mig*. Hvorledes kunne De i den grad misforstå mine følelser? mit vel syntes at glæde Dem, hvor kunne De da gøre mig så elendig? O, min eneste ven på Jorden, vil De vredes, når jeg ønsker at vide, om jeg har mistet Dem for bestandig? Sæt, at jeg i det øjeblik, da jeg springer igennem et tøndebånd, kom til at tænke på Dem, så ville jeg være i stand til at forfejle tempoet og brække arme og ben! Men hvorledes det end går, er jeg, så længe jeg lever,

Deres

Marguerite Turquet.

"Det brev," tænkte Thaddeus, med et voldsomt latterudbrud, "er rigeligt de ti tusinde francs værd, jeg har givet ud på hende."

Dagen efter kom Clémentine tilbage, og dage efter den så Paz hende atter, endnu smukkere og mere yndefuld end nogensinde. Ved middagsbordet viste hun kaptajnen den

fuldstændigste ligegyldighed. Da han var borte, forefaldt der en lille scene imellem greven og hans hustru. Under påskud af at ville høre Adams råd havde Paz vist ham Malagas brev og ladet ham beholde, ligesom af distraktion.

"Stakkels Thaddeus," sagde Adam, da Paz var gået. "Det er sørgeligt, at et så udmærket menneske skal være til nar for sådan en beriderske! Det er tydeligt, at han må gå under, og til sidst synke så lavt, at vi ikke mere kan kende ham. Her, læs selv!" føjede han til, idet han rakte Clémentine Malagas brev.

Hun lod øjnene hurtigt flyve hen over det, det lugtede af tobak, og hun kastede det igen fra sig med et udtryk af modbydelighed.

"På trods af de tåger, der må formørke hans syn," vedblev Adam, "må han have fundet ud af et eller andet. Malaga har holdt ham for nar, uden tvivl."

"Men han vil vende tilbage til hende, " sagde Clémentine, "og han vil tilgive hende. Mod den slags rædsomme fruentimmer er I mænd meget overbærende."

"De behøver det," sagde Adam.

"Jeg indser nu, at Thaddeus gjorde ret i ikke at blande sig i vort selskab," bemærkede hun. "Det var bedre, om han forsvandt helt!"

"Det er dog at gå for vidt, min engel," sagde greven, der dog trods alt ikke ville synderens død.

Paz, der kendte Adam til bunds, havde på skrømt bedt ham om at være tavs. Han lod, som om han kun underrettede ham om sagen for at undskylde sin ødselhed og bede ham forstrække sig med et par tusind francs til Malaga.

"Han er en meget beslutsom og hård mand," sagde Adam.

"Hvordan det?" spurgte Clémentine.

"Han har jo kun brugt ti tusinde francs på hende, og han har ladet hende sende dette brev, før han nedlod sig til at bede mig om et lån til at betale hendes gæld. Det kalder jeg beslutsom og hård, når det gælder en polak."

"Men han ruinerer dig!" råbte Clémentine i denne skarpe tone, der er ejendommelig for pariserinden, når hun begynder at vise sine katteagtige mistroiskhed.

"Åh, jeg kender ham," svarede Adam. "Han vil ofre Malaga for os. Jeg skal kun lade et ord falde."

"Vi får se!" bemærkede grevinden.

"Hvis jeg ser, at hans velfærd virkelig står på spil, vil jeg tale alvorligt med ham og opfordre ham til at rive sig løs fra dette forhold. Constantin har sagt mig, at Paz, der ellers er så mådeholden, i den sidste tid ikke sjældent er kommet ganske eksalteret hjem. Hvis han skulle slå sig på drik, ville det gøre mig lige så ondt, som om han var min egen broder."

"Jeg vil ikke høre mere om det!" råbte grevinden og vendte sig bort med et udtryk af modbydelighed.

Et par dage efter kunne kaptajnen i grevindens hele opførsel, hendes tonefald, men først og fremmest hendes øjne, spore de frygtelige følger af Adams indiskretion. Foragt havde gravet et svælg imellem den elskede kvinde og Thaddeus. En dyb melankoli greb ham ved tanken om, at denne foragt var hans eget værk. Hans egen tåbelighed stirrede ham ret i møde. Livet begyndte at blive ham en byrde, og det mest strålende sollys forekom ham mat og farveløst.

Og dog, midt i dette hav af smerter fandt han dog af og til et lykkeligt øjeblik. Han kunne nu, når han stod henne i en

vinduesfordybning, uden frygt beundre grevinden, så meget som han ville, for hun værdigede ham ikke mere den ringeste opmærksomhed. Uden fare kunne han være lutter øje og øre, ikke en eneste af hendes bevægelser, ikke en tone af hendes sang gik tabt for ham.

Han levede kun i hende, ved hende; han passede den hest, som *hun* red på, han hengav sig til varetagelsen af *hendes* rige og elegante husvæsen, besørgede og ordnede alt, og denne stille lykke begravede han i sit hjertes dyb ligesom en moder, hvis barn aldrig erfarer, hvor meget det har kostet hende. Var denne kærlighed ikke endnu skønnere og ædlere end Petrarcas for Laura, der fandt sin belønning og sin ros i poesiens triumfer. Den følelse, som chevalier d'Assas oplevede i sin dødsstund må have været ham et helt liv af lykke! Og sådanne følelser oplevede Paz hver eneste dag – uden at dø, men også uden nogen belønning ved udødeliggørelse.

Alligevel – hvor dog kærligheden er forunderlig! – alligevel, trods denne hemmelige lykke, følte Paz sig fortæret af græmmelse. Den katolske religion har ophøjet kærligheden i en sådan grad, at den er blevet uløseligt forbundet med respekt og åndens adel. Kærligheden omgives derfor af følelser og egenskaber, som den hele menneskehed er stolt er: man finder sjældent ægte kærlighed, hvor der samtidig er foragt. Thaddeus led ved de sår, han selv havde tilføjet sig. Hans tidligere tilværelses prøvelser, hvor han havde levet ved sin herskerindes side, ukendt, uden påskønnelse, men dog arbejdende i hendes nærhed, var bedre end dette. Han havde brug for at se en belønning af sin dyd, brug for hendes respekt, og den havde han mistet. Han blev gul og mager og til sidst så syg, at han hele

januar måned måtte holde sengen med en snigende feber, uden dog at ville tilkalde nogen læge.

Greve Adam var meget bekymret for sin stakkels ven. Grevinden derimod havde den grusomhed at ytre: "Lad ham dog i fred! Ser du ikke, at han lider af olympiske smerter?" Denne bemærkning vakte igen hos Paz fortvivlelsens mod, da han fik den at høre. Han stod op, forsøgte at adsprede sig, og kom sig.

Ved februar måneds udgang tabte Adam i Jockeyklubben en temmelig betydelig sum, og da han nødig ville sige det til sin kone, bad han Thaddeus om at tage denne sum på sig og lade den gå på Malagas regning.

"Der er jo ikke noget overraskende i, at du bruger en sådan sum på pigen, men hvis grevinden finder ud af, at jeg har tabt dem i spil, vil jeg falde i hendes agtelse, og hun vil være mistænksom i fremtiden."

"Ak! også det!" udbrød Paz med et dybt suk.

"Kære Thaddeus, vis mig denne tjeneste, så er vi for altid kvit, – skønt, det vil jo i virkeligheden være mig, der er gæld til dig."

"Men husk så på, Adam, at du vil få børn. Hold i det mindste op med at spille," bad Paz.

– "Malaga koster os igen tyve tusinde francs!" råbte grevinden nogle dage efter, da hun opdagede denne nye ødselhed overfor Paz. "Ti tusinde har hun kostet os i forvejen, nu tyve til – det giver tredive tusinde, det vil sige femten hundrede francs rente. Det er lige så meget, som min loge i Operaen koster, eller lige så meget, som mange småborgerfamilier har at leve af. Åh, I polakker!" sagde hun,

mens hun plukkede nogle blomster i drivhuset, "I er dog nogle forunderlige mennesker. Hvorfor er du ikke vred på ham?"

"Den stakkels Paz –"

"Den stakkels Paz og altid den stakkels Paz," afbrød hun ham, "hvad nytter os egentlig den stakkels Paz? Jeg kan selv bestyre mit husvæsen! Giv ham de hundrede louisd'orer om året, som han tidligere har afslået, og lad ham så gøre med sin cirkus, hvad han vil."

"Han er os meget nyttig, Clémentine; han har sparet os over fyrre tusinde francs alene i år, og han har desuden, min engel, anbragt hundrede tusinde francs for os hos Rotschild, som enhver anden intendant ville have stukket i sin egen lomme."

Clémentine beroligede sig, men hendes følelser over for Thaddeus blev ikke venligere for det. Nogle dage efter lod hun ham bede om at komme ind i sit boudoir, hvor hun et års tid tidligere havde grebet sig i at anstille sammenligninger mellem ham og hendes mand. Denne gang modtog hun ham alene uden at mærke nogen farlige følelser i den anledning.

"Min kære Paz," begyndte hun med denne nedladende fortrolighed, som fornemme folk betjener sig af over for deres underordnede, "min kære Paz, hvis De virkelig holder så meget af Adam, som De selv siger, så ville De gøre os en tjeneste, som han aldrig ville forlange af Dem, men som jeg, hans kone, ikke har nogen betænkning ved at ytre."

"Om Malaga?" spurgte Thaddeus i et dybt ironisk tonefald.

"Uden omsvøb, ja," svarede hun. "Hvis De vil blive hos os, og hvis vort venskab er Dem kært, så må De opgive Malaga. Hvorledes kan en gammel soldat –"

"Jeg er kun fem og tredive år og har ikke et gråt hår."

"Men De ser gammel ud," sagde hun, "og det er ganske det samme," svarede grevinden. "Hvorledes kan et så klart og lyst hoved, en mand med så fremragende egenskaber –"

Det forfærdelige i denne ytring lå i hendes åbenbare hensigt om at genvække hans sjæls adel, som hun tydeligvis anså for værende død.

"– hvorledes kan en mand af Deres værd og Deres grundsætninger," vedblev hun efter et øjebliks pause, foranlediget af en gestus hos Thaddeus, "lade sig plukke og fange som et lille barn! Deres forhold til Malaga har gjort hende til en ligefrem berømthed. Min egen onkel har søgt hendes bekendtskab og har gjort det. Men han er ikke den eneste, Malaga modtager en hel del herrer. Jeg havde tiltroet Dem en vis stolthed. Puh! ville hun være så stort et tab, at intet kunne holde Dem skadesløs for det?"

"Madame, hvis jeg ved noget som helst offer kunne genvinde Deres agtelse, ville jeg bringe det uden at tøve. Men at bryde med Malaga er –"

"I Deres stilling ville jeg sandsynligvis sige det samme, hvis jeg var en mand," svarede Clémentine. "Jeg vil betragte det som et stort offer, og der vil ikke mere være noget nag mellem os."

Paz forlod værelset, han var bange for at lade sig henrive til en dårskab, for han følte, at vilde og ustyrlige tanker var ved at få overtaget hos ham. Han gik ud i den friske luft, uden overtøj trods kulden, men uden at det lykkedes ham at køle sine brændende kinder og sin pande.

Ordene "Jeg havde tiltroet Dem en vis stolthed!" ringede stadig for hans øren.

"Og for et år siden," sagde han til sig selv, "mente hun, at jeg var en helt, der havde slået russerne ganske alene!"

Han tænkte på at forlade huset Laginski for at tage tjeneste hos spahierne og søge døden i Afrika, men en forfærdelig frygt holdt ham tilbage. "Hvad skal de gøre uden mig?" tænkte han, "de vil snart blive ruinerede. Stakkels lille grevinde! hvilket frygteligt liv hun ville få, hvis hun skulle komme til at leve af en tredive tusind francs om året! – Nej, eftersom hun nu engang er tabt for mig, så lad os fatte mod og føre værket til ende."

Som bekendt har karnevalet i Paris siden 1830 udviklet sig så fabelagtigt, at det er blevet europæisk berømt og fremtræder endnu mere bevæget og burlesk end det gamle karneval i Venedig. Har pariserne, måske på grund af rigdommens hurtige dalen, taget deres tilflugt til det surrogat at more sig i masser, lige som de jo også i deres klubber holder saloner uden husets damer, uden gamle dages sæder – og med ringe bekostning? Hvorledes det nu end er, bragte marts måned en strøm af baller, hvori dans og poesi, munterhed og tummel, groteske billeder og lystigheder, krydrede med det skarpe pariservid, dagligt overbød hinanden. Og al denne galskab fandt sit pandæmonium i Rue Saint-Honoré og sin Napoleon i Musard, en lille mand, der alene syntes skabt til at dirigere denne afsindige musik og disse vilde galopader, Den heksedans, som skriver sig fra Auber, for det var hans opera, *Gustave, eller Maskeballet*, der bragte dem ind i verden. Og er ikke i virkeligheden den kæmpemæssige finale i denne opera et symbol på en tid, hvori alt med drømmens hurtighed drager forbi os?

Til et af disse Musard-baller førte den alvorlige Thaddeus, der bar et idealt billede ubesmittet i sit hjerte, karnevalsdronningen Malaga, da han erfarede, at grevinden, forklædt til ukendelighed, i selskab med sin mand og et par familier af deres bekendtskab, ville tage derhen for at lære dette mærkelige skuespil at kende.

Fastelavns mandag 1838 klokken fire om morgenen, sad også Clémentine i en sort domino på en af de forreste pladser i Babylon-salen, hvori siden Valentino gav sine koncerter, og her så hun Thaddeus maskeret som Robert Macaire flyve forbi i en galopade med kunstberidersken i sine arme. Hun var kostumeret som vild med en masse fjer på hovedet, så hun tog sig ud som en rustvognshest, og i denne dragt hoppede hun som en lygtemand rundt i mængden.

"Åh," sagde Clémentine til sin mand. "I polakker har da heller ingen æresfølelse. Jeg stolede på Thaddeus. Han havde givet mig sit ord på at forlade denne kvinde; anede allermindst, at jeg ville komme her og se, hvorledes han brød det."

Nogle dage efter bad hun Paz spise sammen med dem. Da Adam efter bordet lod dem alene, bebrejdede Clémentine kaptajnen hændelsen, og lod ham med al tydelighed forstå, at hun ikke længere ønskede, at han skulle opholde sig i hendes hus.

"Ja, madame," sagde Paz ydmygt, "De har ret i, at det er usselt af mig. Jeg havde givet mit ord. Men jeg opsatte skilsmissen til efter karnevalet. Dette pigebarn har et herredømme over mig, som –"

"Herredømme! – et pigebarn, der burde blive smidt ud af Musards etablissement for sin dans!"

"Jeg indrømmer, at jeg fortjener Deres vrede, og ville også straks forlade *Deres* hus. Men De kender Adam, og De vil blive nødt til at opbyde hele Deres energi imod ham, når jeg overlader Dem at bestyre Deres formue. Trods min lidenskab for Malaga har jeg dog ikke forsømt Deres anliggender, men passet på Deres folk og haft øje med enhver lille ting. Jeg ville ikke gerne forlade Dem, førend jeg ved Dem i stand til at træde i mit fodspor. De har nu været gift i tre år og behøver ikke længere at frygte for de fristelser til ødselhed, som man i hvedebrødsdagene er udsat for; desuden besidder jo i vore dage selv den fornemste pariserinde et afgjort regne- og forvaltningstalent, og derfor vil jeg også nu, så snart jeg har overbevist mig om Deres dygtighed og fasthed, forlade Paris."

"Der taler Thaddeus fra Warszawa, ikke ham fra den olympiske cirkus!" svarede hun; "gå, og vend helbredet tilbage til os."

"Helbredet! Nej aldrig," sagde Paz med blikket fæstnet på Clémentine smukke fødder. "Grevinde, De ved ikke, hvor original og pikant dette fruentimmer er." Og da han følte sit mod synke, føjede han til: "Iblandt alle vore overforfinede og fornemme damer er der ingen, der kan tåle at sammenlignes med dette friske naturbarns åbne og kernefulde væsen."

"Jeg vil dog meget have mig frabedt enhver sammenligning med dette *friske naturbarn*!" svarede grevinden heftigt med et glimt i øjnene som en forbitret giftslange.

Efter denne aften begyndte greve Paz at sætte Clémentine ind i husets anliggender, han underviste hende, gjorde hende bekendt med metoder og vanskeligheder ved forvaltningen af formue og ejendom, fortalte hende, hvad der var passende

priser på alt og hvordan hun kunne undgå at blive bedraget af sit tyende. Han fortalte hende, at hun kunne stole på Constantin og gøre ham til sin hus' bestyrer. Han havde selv uddannet ham grundigt til det. Hen mod slutningen af maj måned mente han grevinden fuldkommen skikket til selv at varetage sine anliggender; Clémentine var en af disse klartskuende kvinder, der havde et ubedrageligt instinkt og et medfødt talent til at lede en husholdning.

Denne afslutning på det hele forhold, som Thaddeus på den mest naturlige måde havde hidført, skulle alligevel blive ham endnu meget smerteligere. Hans lidelser var endnu ikke endt; den stakkels elsker havde glemt at tage tilfældet med i sin beregning.

Adam blev alvorlig syg, og i stedet for at rejse bort, måtte Thaddeus overtage posten som sygeplejer for sin ven. Som sådan var han utrættelig. En kvinde, der havde fundet det umagen værd at iagttage hans opførsel med sin naturlige skarpsindigheds teleskop, ville måske i kaptajnens heroisme have set en slags bod, som ædle sjæle undertiden pålægger sig selv for at betvinge ufrivillige onde tanker – men kvinderne ser jo efter deres sjælsstemning enten alt eller intet. Kærligheden er deres eneste lys.

I fem og fyrre dage og nætter vågede Paz hos sin ven tilsyneladende uden en tanke på Malaga, og det af den gode grund, at han aldrig havde tænkt på hende. Clémentine, der så Adam svæve i livsfare, tilkaldte alle Paris' førende læger.

"Hvis han kommer fra det," sagde den mest bekendte af dem, "sker det kun ved naturens hjælp. Det gælder så om, at de, der

plejer ham, passer på øjeblikket, hvor de kan komme naturen til hjælp. Grevens liv er afhængigt af hans sygeplejere."

Thaddeus opsøgte Clémentine for at meddele hende resultatet af lægernes besøg. Hun havde, dels for at få frisk luft og udhvile sig efter sine anstrengelser, dels for ikke at forstyrre lægerne, trukket sig tilbage til den kinesiske havepavillon, og mens Paz gennem grusgangene gik hen til den, havde han en følelse, som om han befandt sig i dybet af den Dante'ske afgrund. Den ulykkelige havde aldrig før tænkt sig virkeligheden af at kunne blive Clémentines ægtefælle, og han havde selv begravet alle sine forhåbninger. Med en forstyrret mine og ude af sig selv af smerte trådte han ind i pavillonen. Hans ansigt udtrykte en fortvivlelse som Medusas.

"Er han død!" spurgte Clémentine.

"Lægerne opgiver ham og har intet andet håb, end at naturen må gå sin gang og hjælpe ham! ... Gå ikke, de er derinde endnu, og Bianchon er ved at skifte sengelinnedet."

"Stakkels Adam! Jeg kan ikke lade være at spørge mig selv, om jeg ikke undertiden har plaget ham," sagde hun.

"De har gjort ham meget lykkelig," svarede Thaddeus, "og De har båret over med ham på alle måder. I den henseende kan De være rolig."

"Mit tab vil være uerstatteligt!"

"Men dyrebare grevinde, sæt at Adam bukker under, var Deres kærlighed da også virkelig så stor ..."

"Jeg har ikke været blind for hans fejl," svarede hun, "men jeg elskede ham som en kone bør elske sin mand."

"De ville dog altid komme til at sørge mindre, end hvis han havde været en af hine mænd, som udgør en kones stolthed og

liv," sagde Thaddeus med en stemme, som Clémentine endnu aldrig havde hørt. "De kan godt være oprigtig over for en ven som mig. Jeg for min del ville dybt beklage Adams død; jeg elskede ham, længe førend han ægtede Dem, som min søn, og ofrede ham hele mit liv. Uden ham har tilværelsen ingen interesse for mig; men for en enke på fire og tyve år er livet stadig skønt."

"Åh, men De ved jo, at jeg ikke elsker nogen!" svarede hun i en hård tone, som smerten gjorde endnu meget hårdere.

"Måske ved De heller ikke endnu, hvad det er at elske," sagde Thaddeus.

"O, hvis jeg havde valget mellem ægtemænd, så er jeg fornuftig nok til at foretrække et barn, som min gode Adam, frem for langt betydeligere mænd. I tredive dage har der kun været spørgsmål om, hvad enten vi skulle beholde ham eller ikke, og denne tilstand har forberedt mig lige som Dem på vort tab. Jeg kan være ganske åben mod Dem og sige Dem, at jeg gerne ville give en del af mit eget liv for at frelse min mands. Hvad er en kones uafhængigbed i Paris andet end en tilladelse til at lade sig bedåre af usle eller ødelagte mandfolks falske kærlighedsforsikringer? Jeg har kun ét at bede Gud om, og det er, at han endnu længe vil lade mig beholde denne elskværdige, godmodige og fordringsløse mand, som jeg netop i den sidste tid begyndte at få nogen magt over."

"De er åbenhjertig, og jeg elsker Dem derfor endnu mere!" sagde Thaddeus, idet han førte Clémentines hånd, som hun lod ham tage, til sine læber. "Det har i så alvorlige øjeblikke noget ejendommeligt tilfredsstillende at finde en kvinde, som er fri for hykleri. Man kan tale med Dem; lad os derfor kaste et blik

ind i fremtiden og lad os tænke os det sørgelige tilfælde, at Gud ikke hører Deres bønner – og De ved, at jeg er en af dem, der beder med Dem om, at Adam må bevares for os. De forløbne halvhundrede nætter har ikke udtømt mine kræfter; selv om han endnu i tredive dage og nætter behøvede pleje, så ville De, fru grevinde, roligt kunne sove, mens jeg våger, og hvis det er sandt, hvad lægerne siger, at omhyggelig pleje kan frelse ham, så vil jeg rive ham ud af dødens arme. Men lad os alligevel sætte det tilfælde, at greven trods Deres og min omhu og pleje døde, og De da erfarede, at De havde været elsket – nej, hvad siger jeg: tilbedt og forgudet af en mand, hvis hjerte og karakter var Dem værdig, at ..."

"Måske har jeg engang i min tåbelighed ønsket at møde en sådan kærlighed, men det er ikke sket."

"Hvis De nu alligevel tog fejl –"

Clémentine stirrede stift på Thaddeus, hos hvem hun mindre forudsatte lidenskab end havesyg beregning, og målte ham fra top og til tå med et blik af den dybeste foragt. Så knuste hun ham fuldstændig med ordene: "Stakkels Malaga!" i den betoning, som kun virkelig fornemme damer har til deres rådighed til at udtrykke deres foragt. Derpå rejste hun sig og gik med stolte skridt ud af pavillonen uden at værdige ham et eneste blik.

En time efter sad Paz igen ved den syges leje og vågede atter over ham med en omhu, som om han ikke selv havde fået et dødsstød. Men fra hint øjeblik af blev han indesluttet og tavs. Kampen med sygdommen syntes alene at beskæftige ham, og han bestod den på en måde, der vakte lægernes højeste beundring. Til enhver tid på dagen og natten fandt man ham

med åbne øjne, han viste ikke mindste vrede imod Clémentine, men hørte på hendes taksigelser uden at tage imod dem. "Hun skal have mig at takke for hans liv," havde han sagt til sig selv, og det var, som om disse ord bestandig stod for ham med ildbogstaver inde i sygeværelset. Efter fjorten dages forløb så Clémentine sig nødt til at indskrænke sin andel i sygeplejen, hvis hun ikke ville løbe fare for at bukke under for sine anstrengelser. Paz var og blev utrættelig.

Omsider, hen imod udgangen af august, erklærede Bianchon, huslægen, at greven var uden for fare.

"De skylder ikke mig nogen tak," sagde han til grevinden. "Uden hans ven greve Paz havde vi ikke været i stand til at frelse ham."

Dagen efter, at den føromtalte scene fandt sted i den kinesiske pavillon, kom marquien af Ronquerolles, der skulle til Rusland i en hemmelig mission, for at sige farvel og endnu engang se til sin nevø. Inden han tog bort, havde Paz en kort samtale med diplomaten. Den dag, da Adam gjorde sin første udflugt efter sin sygdom, sammen med sin kone, kom der en gendarm ind i gården, just som vognen skulle rulle bort, og spurgte efter greve Paz. Thaddeus, der sad på forsædet af kalechen, vendte sig om og modtog et brev, der var forsynet med udenrigsministeriets segl. Han stak det i sidelommen med en bevægelse, der afholdt Clémentine og Adam fra at spørge om indholdet. Det gode selskab besidder jo det talent at forstå et sprog uden ord – alligevel benyttede Adam, da de nåede Porte Maillot, sin ret som rekonvalescent, der tør vente at se ethvert af sine luner opfyldt, og sagde til Thaddeus:

"Mellem to brødre, der holder af hinanden som vi to, kan der vel ikke være tale om indiskretion. Du ved vel, hvad den depeche indeholder, der blev bragt dig for lidt siden? Jeg brænder af nysgerrighed efter at erfare det."

Clémentine så på Thaddeus med en misfornøjet mine og bemærkede til Adam: "Han har været så gnaven over for mig de sidste to måneder, at *jeg* aldrig vil spørge ham om noget igen."

"Da jeg dog ikke kan forhindre aviserne i at udplapre hemmeligheden, kan jeg vel også gerne betro den til dig," svarede Thaddeus. "Kejser Nikolaj af Rusland har vist mig den nåde at gøre mig til kaptajn i et regiment, der er bestemt til Khiwa i Uzbekistan."

"Og det vil du?" råbte Adam.

"Ja, det vil jeg, min kære ven. Jeg var kaptajn og bliver kaptajn igen. Vi spiser i morgen sidste gang sammen. Hvis jeg ikke straks tager afsted til St. Petersborg, så må jeg gøre rejsen over land; jeg ikke er rig og ville sikre Malaga en smule uafhængighed; ja, jeg føler mig forpligtet over for det eneste kvindelige væsen, der har forstået mig; Malaga finder mig stor, Malaga finder mig skøn! Hun er mig sikkert troløs, men hun vil alligevel for min skyld ..."

"Springe igennem et tøndebånd for Deres skyld, lande sikkert på hesteryggen på den anden side, og galopere videre," afbrød Clémentine ham i en spids tone.

"Åh, De kender ikke Malaga!" svarede kaptajnen i en så bitter tone og med et så ironisk blik, at Clémentine blev eftertænksom og urolig.

"Farvel, I velsignede grønne træer! Farvel du kære Boulogneskov, hvor de henrivende pariserinder promenerer, og

de stakkels flygtninge genfinder deres hjemstavn!" vedblev Thaddeus. "Mine øjne vil måske aldrig mere gense dine skyggefulde alleer og cedertræerne i dine runddele. På den asiatiske grænse, hvor kejseren, som jeg har kåret mig til herre, sender mig hen, og hvor jeg måske, hvis jeg ikke bliver dræbt i en skanse, engang kommer til at kommandere en armé, vil jeg måske længes efter denne plet, hvor jeg engang har kørt ved Deres side. I alt fald vil jeg altid dér sørge over Malagas hårdhed og grusomhed – hin Malagas, som jeg altid vil tænke på."

Den tone, Paz sagde disse ord i, bragte grevinden til at fare sammen.

"De elsker altså virkelig Malaga?" spurgte hun.

"Ja, så højt, at jeg for hendes skyld har ofret den del af min ære, som en mand egentlig aldrig ofrer."

"Hvilken?"

"Den, som vi for enhver pris vil bevare i vort ideals øjne."

Efter disse ord iagttog Thaddeus en dyb tavshed, som han først brød, da de passerede en træbygning på Champs-Élysées.

"Der er jo min cirkus!" sagde han og pegede på den.

Kort for middagsbordet begav han sig hen til det russiske gesandtskab, derfra til udenrigsministeriet, og næste morgen, da grevinden og Adam stod op, var han allerede på vej til Havre.

"Jeg hat mistet en ven," sagde Adam med tårer i øjnene, da man meldte ham, at greven var rejst, "en ven i ordets fuldeste betydning. Jeg begriber ikke engang, hvad det er, der tvinger ham til at fly mit hus ligesom pesten. Vi er alt for gode venner til, at noget burde skille os ad," føjede han til og betragtede skarpt Clémentine, "og dog er alt det, han der snakkede om

Malaga, ikke andet end mundsvejr! Han har aldrig rørt ved det pigebarn med spidsen af en lillefinger."

"Hvor ved du det fra?" spurgte Clémentine.

"Ih, jeg var naturligvis nysgerrig efter at gøre bekendtskab med denne mademoiselle Turquet – og så meget kom jeg da på det rene med, at den stakkels pige endnu ikke den dag i dag kan forklare sig, hvorfor Thaddeus så fuldstændig har holdt sig tilbage overfor hende."

"Det er nok! ikke videre!" råbte grevinden. – "Har jeg været et offer for en højhjertet mystifikation?" spurgte hun sig selv, da hun trådte ind i sit værelse.

Og hun havde endnu ikke gennemtænkt dette spørgsmål, da Constantin bragte hende et brev, som Thaddeus om natten havde henkastet på papiret. Det lød således:

> "Grevinde! At søge døden i Uzbekistan og tage Deres foragt med mig, er mere end jeg kan bære. Når man vil dø, må man i det mindste dø uplettet. Jeg har elsket Dem, siden jeg første gang så Dem, jeg har elsket Dem, som man elsker en kvinde, man ganske hengiver sig til og aldrig falder på at forlade, heller ikke, hvis hun var én utro. Men jeg havde forpligtelser imod Adam, som De valgte og gav Deres hånd, mens jeg var fattig og intet andet end intendant – ganske vist af min egen vilje, men dog i *Deres* hus.
>
> Midt i al denne ulykke fandt jeg dog et lykkeligt liv. Jeg fandt en kilde til nydelse i at være et uundværligt hjul i Deres livs mekanisme og i at vide mig nødvendig for Deres velfærd og velvære. Havde denne bevidsthed gjort mig lykkelig, så længe der var tale om Adam alene, hvor langt

mere måtte det da ikke blive tilfældet, da en tilbedt person blev mål og midtpunkt for alt, hvad jeg foretog mig. Jeg havde ligesom den fattige ved landevejen bygget mig en hytte af stenene på marken på grænseskellet til Deres rige besiddelser, uden nogensinde at vove at strække hånden ud efter Dem. Fattig, ulykkelig og stillet i skygge af Adams lykke var jeg alligevel den ydende. Jeg omgav Dem med en kærlighed, der var ren som Deres skytsengels. Denne kærlighed vågede, når De sov, og ledsagede Dem på alle Deres veje; den var lykkelig blot ved at eksistere. De var hjemmets sol for den stakkels flygtning, der nu skriver til dem, og tårerne kommer ham endnu i øjnene, når han tænker på hine dages lykke.

Da jeg var atten år gammel og ingen havde, der elskede mig, udkårede jeg mig en fortryllende kvinde i Warszawa til mit ideal, til mine dages og nætters dronning, og flygtede med alle mine tanker til hende. Hun anede aldrig det mindste om det, men hvad betød det? Jeg elskede min kærlighed for dens egen skyld.

Af dette træk fra min ungdomstid vil De kunne tænke Dem, hvor lykkelig det måtte gøre mig blot at leve inden for Deres tilværelses kreds, fik lov til at passe Deres hest, skaffe guldstykker til Deres pung, forsyne Deres bord, give Deres soiréer glans og se, hvorledes min snildhed og forretningsdygtighed bragte Dem til at fordunkle andre, der var langt rigere end De. Med hvilken iver gennemsøgte jeg ikke hele Paris, når Adam sagde til mig: "*Hun* ønsker det eller det!" Det var en salighed for mig, som jeg aldrig nogen sinde vil kunne beskrive. De udtalte undertiden

ønsker om ubetydeligheder, som jeg jog seks-syv timer omkring i en vogn for at skaffe til veje! – Og hvilken lykke var det mig ikke, når jeg så Dem, uden at De mærkede det, smilende gå omkring imellem Deres blomster. Jeg glemte da aldeles, at der var ingen, der elskede mig, og jeg var da igen atten år gammel. Den luft, De indåndede, forekom mig mere balsamisk og livsvækkende, og jeg følte mig – som man siger, at det er tilfældet i troperne – omgivet af en med skabende urstoffer mættet atmosfære.

Jeg *må* fortælle Dem disse ting for at kunne forklare Dem mine ufrivillige, utilbørlige tanker. Men jeg var hellere død, end jeg havde tilstået Dem min hemmelighed. Indtil nu.

De vil erindre Dem de få dage, da Deres nysgerrighed drev Dem til at ville lære at kende ham, der gjorde disse mirakler for Deres husholdning, og som langt om længe havde tiltrukket sig Deres opmærksomhed. Jeg troede dengang – tilgiv mig det, grevinde! at De måske kunne elske mig. Deres velvilje, Deres blik, som jeg, den elskende, udtydede til min fordel, forekom mig så faretruende, at jeg opfandt Malaga, vel vidende, at ingen kvinde tilgiver sådan et forhold. Jeg opfandt Malaga i det øjeblik, da jeg troede at bemærke, at min lidenskab kunne forplante sig til Dem. Nu, da jeg har sagt det rent ud, så knus mig kun med den foragt, som De med fulde hænder udøste over mig, dengang jeg ikke fortjente den! Dog er jeg sikker på, at den aften, da din tante tog Adam med sig, ville jeg, som en tam tiger, der én gang har smagt blod og sat tænderne i det levende kød ...

Midnat.

Jeg kunne ikke skrive videre, erindringen om hin time står endnu så levende for mig! Ja, jeg var dengang i en feberparoksysme. Det forekom mig, som der i Deres øjne lyste et håb for mig, og for mine egne skinnede sejren med alle sine røde vimpler og flag og havde måske kunnet rive Dem med sig. Min forbrydelse var, at disse tanker måske uden grund opsteg hos mig. De alene kan dømme om hin scene, hvori det lykkedes mig at tvinge kærlighed og længsel, disse menneskets uimodståeligste drifter, ind under taknemmelighedens iskolde herredømme.

Deres foragt har været min straf. De har lært mig, at ringeagt og modbydelighed aldrig lader sig udslette. Jeg elsker Dem endnu i dag som en vanvittig, men da jeg ville have rejst, hvis Adam var død, hvor langt større årsag har jeg da ikke til at rejse nu, da han er frelst. Man udriver ikke en ven af dødens favn for at bedrage ham. Min bortrejse er desuden en straf for en ond tanke, dér opstod hos mig, da lægerne erklærede, at hans liv lå i hans sygeplejeres hænder.

Lev nu vel, madame. Idet jeg forlader Paris, mister jeg alt – hvorimod De intet mister, selv om De i Deres nærhed ikke længere ser

Deres hengivne

Thaddeus Paç."

"Når min stakkels Adam siger, at han har mistet en ven, hvad har jeg da mistet?" spurgte Clémentine, idet hun sank tilbage i stolen og stirrede bedrøvet hen for sig.

Den følgende dag gav Constantin efter ordre greven følgende brev:

> "Min kære Adam. Malaga har fortalt mig alt. For din fremtids lykkes skyld må du aldrig fortælle Clémentine et eneste ord om dine besøg hos pigen; lad hende blot tro, at Malaga har kostet mig hundrede tusind francs. Jeg kender Clémentines karakter: hun vil aldrig tilgive dig hverken dine tab ved spillebordet eller dine besøg hos Malaga.
>
> Jeg tager ikke til Khiwa, men til Kaukasus. Jeg er trist til mode, men jeg tænker, at jeg inden tre år vil være enten fyrst Paz eller død. Farvel. Jeg har hævet tres tusinde francs hos Rotschild, og vort regnskab er i balance.
>
> *Thaddeus."*

"Hvor var jeg dog dum," tænkte Adam. "Der var jeg lige ved at knække halsen ved at nævne Malaga."

Tre år er forløbet siden kaptajnens afrejse, og endnu har aviserne ikke meldt om nogen fyrst Paz. Grevinde Laginski interesserer sig i en ualmindelig høj grad for russernes krigeriske foretagender; hun et blevet ærkerussisk og sluger med begærlighed alle de efterretninger, der kommer fra dette fjerne land. Hver vinter spørger hun den russiske gesandt en eller to gange i en påtagen ligegyldig tone: "Ved De endnu ikke noget om, hvad der er blevet af vor stakkels greve Paz?"

Ak! De fleste pariserinder, som man dog ellers anser for så kloge og skarpsindige, går hver dag forbi en Paz uden at lægge

mærke til ham. Ja, mere end én Paz er og forbliver ukendt og miskendt – og hvad der er endnu meget værre, de miskendes, selv hvor de møder kærlighed. Endog det ubetydeligste fruentimmer forlanger af den betydeligste mand en smule charlataneri, og den reneste, varmeste kærlighed er uden værdi, når den fremstiller sig som en rå diamant. Den trænger til at slibes med kunst af en juveler og at indfattes i guld.

I januar 1842 opæggede grevinde Laginska ved sin charmerende blide melankoli en voldsom passion hos en vis greve de la Palférine, en af tidens største og dristigste løver. Palférine vidste vel udmærket, at det at erobre en kvinde, der var så reserveret og tilbageholdende som grevinde Laginska ville blive en vanskelig sag, men han tænkte, at han nok kunne få hende til at overgive sig, hvis han tog hende ved et overraskelsesangreb og med bistand fra en af sine veninder, der i forvejen misundte grevinden.

Trods sin klarsynethed og intelligens var grevinde Laginska ude af stand til at forudse et sådant forræderi, og begik den uforsigtighed at gå til et maskebal i Operaen sammen med den nævnte falske veninde. Hen ad klokken tre om morgenen lod Clémentine sig rive med af stemningen og Palférines forføreriske angreb, og skulle til at stige ind i en vogn for at deltage i en intim morgenmad hos veninden. Netop i dette kritiske øjeblik greb en kraftig hånd hende i armen og trak hende, trods hendes modstand, hen til hendes egen vogn, der stod parat, skønt hun ikke havde givet nogen ordre derom.

"Han har aldrig forladt Paris!" hviskede hun til sig selv, idet hun genkendte Thaddeus, der forsvandt i mørket, da vognen begyndte at køre.

Hvilken kvinde har nogen sinde oplevet en lignende kærlighed i sit liv? Nu lever Clémentine i det stadig håb, at hun en dag vil gense Thaddeus Paz.

Paris, januar 1842.

Om "Den falske elskerinde"

Forfatter: Honoré de Balzac (1799-1850).

Org.udgave: *La Fausse Maîtresse.* Føljeton i *Le Siècle*, Paris 24.-28. december 1841, bogform i serien *Scènes de la vie privée des Études de Mœurs (Tome I)*, Furne/Dubochet/Hetzel, Paris 1842.

Denne udgave baseret på: *Kaptajn Patz. En Fortælling efter Henri de Balzac.* Spalteføljeton i Flensborg Avis 21.-31. august 1875. Oversætteren er ikke kendt. Revideret og forøget efter den franske original ved Kim N. Jensen (1955-).

Forside: Efter illustration i *Œuvres complètes de Balzac* (Furne/Dubochet/Hetzel, Paris 1842 ff.) af Louis-Henri Brevière (1797-1869): *Malaga* (1842).

ISBN 978-87-7628-145-8

2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-435-1 (Ølstykke 2015).

www.ebib1800.dk

